

SIUMUT

ANGUNIAKKAT

2017 - 2020

Naalackersuinikkut anguniakkat
Sisimiut 26. – 28. Juli 2017

Imarisai:

SIUMUP TUNNGAVIUSUMIK SIUNERTAI	3
SIUMUT	4
SULISSUTIGAARPUT NUNATTA NALAGAAFFINNGORNISSAA	5
ANINGAASAQARNERMUT POLITIKKI	5
NIUERNEQ	7
INUUSSUTISSARSIUTIT	8
AATSITASSARSIORNEQ UULIASIORNEQ NUKISSIUUTEQARNERLU	9
PISUUSSUTIT UUMASSUSILLIT	11
AALISARNEQ	12
PINIARNEQ NUNALERINEQ UUMASUUTEQARNERLU	13
TUNISASSIORFEQARNEQ	14
TAKORNARIAQARNEQ ANGALLANNEQ ASSARTUINERLU	15
ATTAVEQAATIT	17
SULIFFEQARNEQ	17
INEQARNEQ SANAARTORNERLU	19
ISUMAGINNINNEQ ILAQUTARIINNERLU	21
MEEQQAT INUUSUTTULLU	23
INNARLUUTILLIT	24
UTOQQAAT	25
PEQQINNISSAQ	26
ILINNIARTITAANEQ	29
INUIATTUT ILEQQUT / PIORSARSIMASSUSEQ / KULTURI	32
TIMERSORNEQ	33
KOMMUNERUJUSSUIT	34
AVATANGIISIT PINNGORTITARLU	35
NUNANUT ALLANUT TUNNGASUT	38
ILLERSORNISSAQ	40

SIUMUP TUNNGAVIUSUMIK SIUNERTAI

Pilersikkumallugit inuiaqatigiit ataqatigiissut, ilatsiinnartuunngitsut, eqeersimaartut napassinnaallu-
artullu. Inuiaqatigiittut akisussaaqataanertik qamuuna misigisimalluarlugu ilumoorfigalugulu innut-
taaqaatasut.

Pilersikkumallugit inuiaqatigiit nunamik tunniussinnaasai akisussaassuseqartumik atorluarlugit ava-
taaniillu pisariaqartitativik iluaqatigalugit imminnut napatittut.

Pilersikkumallugit Nunatsinni inuiaqatigiit kikkunnut tamanut pitsaasumik atugassaqaqtitsisut nali-
giimillu periarfissaqaqtitsisut.

Pilersikkumallugit Nunatsinni inuiaqatigiit naligiissitaasut sumi inunngorsimaneq, arnaaneq,
angutaaneq upperisaqarnerluunniit apeqqutaatinnagit.

Pilersikkumallugit Nunatsinni inuiaqatigiit aningaasaqarnikkut politikikkullu nammineersut.

Kalaallit Nunaata aqunneqarnerani ammasumik inuillu oqartussaaqataanerat pingaartillugu ingerlat-
sineq nukittorsassallugu.

Nunatsinni inuiaqatigiit akisussaassusermik, eqeersimaarnermik peqqikkusussutsimillu pingaartitsil-
lutik kiffaanngissuseqarlutillu ineriartornissaminut pitsaasumik periarfissaqarnissaat qulakkeersi-
majuassallugu.

Nunatsinni avatangiisit isumalluutillu uumassusillit nungutsaaliuinikkut paarilluarneqarnissaat qulak-
keersimajuassallugu.

Pilersikkumallugit Nunatsinni inuiaqatigiit nunarsuarmioqataasut unammillersinnaasumik ilinniar-
titseriaaseqartut.

Kalaallit Nunaanni Inuit pisinnaatitaaffii nunarsuarmioqatigiinnut tamanut atuuttut illersussallugit.

SIUMUT

Siumut partiitut pilersinneqarpoq ulluni 28., 29., aamma 30. juli 1977 Upernaviarsummi Qaqortup eqqaani. Naalackersuinikkut suleqatigiiffiuvoq inuianni kalaallini sorlaqartoq. Suleqatigiiffiup tunngavilersimavaa Danmarkip nunatsinnik nunasiaateqarnerata aqqissukkamik illuatungilersorneqarnera.

Siumup tunngaviusumik eqqarsartaaserinngilaa inuiaqatigiit aqqissugaanerata aalajangersimasup qaqugorsuarmut atortuujuarnissaa.

Inuiaqatigiit naqisimaneqanngitsut, eqeersimaartut suleqatigiittullu tassaapput naalackersuinikkut aningaasaqarnikkullu demokrati tunngavigalugu tamakkiisumik illersugaasut. Atugarisatigut naapertuilluarneq, assigiimmik naleqassuseq, kulturikkut naqisimaneqannginneq killilersugaanngitsumillu suliniuteqarsinnaaneq tassaapput inoqatinik pitsaasumik isiginnittaaseqarnermut sorlaasut.

Allanik suleqateqarsinnaaneq oqaloqateqarsinnaanerlu politikikkut aqqissugaanitsinni immikkut pingaaruteqarput, tamatumuunami innuttaasut assigiinngitsut akornanni naalackersuinikkullu isummat assigiinngitsut akornanni sakkortuumik assortuunneq pinngitsoorsinnaagatsigu.

Ersarissunik anguniagaqarneq aqqaatanilu naaperiaanissamut piumassuseqarneq siunertap ataatsip iluaniipput. Tamatuma kinguneranik suleqatigiiffimmi ilaasortat oqartussaaqataanerat annertuumik pingaaruteqarpoq.

Naalackersuinikkut suleqatigiit tapersersorteqarluartut, aalajaatumik isummertaasillit ersarissunillu anguniagallit nukissaqarluarnerpaapput allat suleqatiginiarnissaannut.

Siumup anguniarpaa nunami inuiaqatigiit atugarissaartut, ataatsimoortut, naleqqussallaqqissut, ineriartortitsiuarput, avatangiisinut ataqqinnilluinnarlutik avatangiisip tunniussinnaasaanik atorluaasut nunarsuarmioqataanermilu peqataallutik ingerlasut.

INUK TATIGALUGU – SIUNISSAQARNEQ UPPERALUGU

Siumup siunertaani tunngaviuvoq socialisme demokratimik tunngavilik. Siumup anguniarpaa inuup kiffaanngissuseqartitaanissaa, qulakkiissallugu toqqissisimalluni naqisimaneqaranilu nammineerluni inuunermi akisussaassuseqartumik aalajangiiffiginissaanut periarfissaqartitaanissaa, peqatigiinnermut tunngatillugu, pinngortitamut tunngatillugu, kinguaariinnullu aggersunut tunngatillugu akisussaqaataasutut misigaluni.

Inuup naleqassusia ataqqisariaqarpoq. Taamaattumik illersugaraagut inuiaqatigiit inatsisinik tunngavillit inuillu pisinnaatitaaffii tunngaviusut.

Innuttaasoq kinaluunniit aalajangeeqataasinnaatitaasariaqarpoq nammineq ulluinnarni inuunerminut inuiaqatigiillu sutigut tamatigut aqqissugaanerannut. Angorusuppagut inuiaqatigiit kikkunnut tamanut ammasut kikkunnillu tamanik atorfissaqartitsisut.

Siumup inuup kiffaanngissuseqarnissaanik piumasaanut atalluinnarput kikkut tamarmik suliffissaqarnissaat, Nunatsinni aningaasaqarnikkut naapertuilluartumik ingerlatsineq kikkullu tamarmik inuiaqatigiit ajunngitsorsiassaannut naligiimmik periarfissaqartitaanissaat.

SULISSUTIGAARPUT NUNATTA NAALAGAAFFINNGORNISSAA

Siumup siuttuuffigalugu nammasillugu suliaraa Namminersornerulluni Oqartussaanerup 1979-imi anguneqarnera, aamma Siumup siuttuuffigalugu nammasillugu suliaraa Namminersorluni Oqartussaanerup 2009-imi anguneqarnera. Siumup Namminersorluni Oqartussaaneq naalagaaffinngornissamut ikaarsaariarnissamut aqqissuussinertut isigaa, taamaammatt Siumup siuttuuffigaa Kalaallit Nunatta tunngaviusumik inatsisissaata pimoorullugu suliarineqalerneru, kalaallit namminneq suliaralugu ilusilersugaat.

Siumut isumaqarpoq inuiaqatigiit imminnut aalajangiiffigisinnaatitaanerat ataqqisariaqartoq.

Siumup anguniarpaa nunatta naalagaaffinngornissaa, uagutsinnut tunngasutigut nammineerluta tamakkisumik akisussaaffigilernissarput - avataaniit naalakkatut isigisunit oqartussaaffigineqarata.

Siumup kissaatigaa uagut, nunatta inui, nammineerluta killilersugaanatalu nunatta soqutigisai pillugit nunanik allanik isumaqatigiissuteqartalernissarput - pinngitsaaliissummik nakkutilliisoqarata.

Siumup pilersikkumavai inuiaqatigiit kikkunnut tamanut pitsaasumik atugassaqartitsisut naligiim-millu periarfissaqartitsisut.

Siumup pilersikkumavai Nunatsinni inuiaqatigiit naligiissitaasut sumi inunnorsimaneq, arnaaneq, angutaaneq, upperisaqarneq imaluunniit ammip qalipaataa apequtaatinnagit.

Inuiaqatigiit nutaaliaasut atugarissaartut nunamilu kikkut tamarmik kiffaangissuseqarfigisaanni toqqissisimaffigisaannilu taamaallaat ineriartorsinnaassapput innuttaasut nammineq inuunerminnut, ilaqtutaminnut, eqqaaminuminnut suleqatiminnut inutaaqatiminnullu akisussaaqataasutut misigisimappata.

Siumup suliniutigiuaassavaa inuttut atugarisatigut aningaasaqarnikkullu naligiinngissutsit nalimmasarneqarnissaat.

Naligiinnerup ilagaattaaq kikkut tamarmik naligiimmik ilinniarsinnaatitaanissaat - aammalu nammineq piginnaasat aallaavigalugit suliffeqarsinnaasariaqarneq. Naligiinneq demokratiip tunngavigissavaa inuit tamarmik naligiimmik naleqassusiat aallaavigalugu.

Kalaallit Nunatsinni innutaaqataasugut amerlannginnerput akueralugu inuiaqatigiittut aqqissuussisariaqarpugut kikkut tamarmik kissaatigisartik malillugu pisinnaasaminnik atuisinnaanngortillugit, nunatsinnilu ataatsimooqatigiinnerput mianeralugu.

ANINGAASAQARNERMUT POLITIKKI

Nunatta pisuussutai suugaluartulluunniit inuiaqatigiit pigaavut. Pisuussutitta iluaqutigineqarnerat tunngaviusaaq aningaasarsiornikkut ineriartornitsinnut. Nunatsinni inuussutissarsiutit isumannaasut arlariissillugit ineriartortissavagut.

Nunatsinni aningaasarsiornikkut ingerlatsinermi anguniarneqassaaq nunatta aningaasatigut kiffaangissuseqalernissaa. Tamanna anguniarneqassaaq nunap iluani avammullu tunisassiornerup tamatigut pimoorullugu ineriartortittuarneqarneratigut. Aningaasarsiornikkut ingerlatsinermi innuttaasut inuuniarnikkut atugarisaasa isumannaatsuunissaat pitsanngorsartuarnissaallu anguniassavarput.

Siumup Sulissutigeqqinniarpa Nunatsinni najugallit tamarnik aningaasarsiornikkut naligiinnerusumik periarfissaqartitaanissaat.

Ukiuni tulliuuttuni Naalakkersuinikkut qulakkeerneqassaaq nunatta Danmarkip Nationalbank-iannik suleqateqarnerata nukittorsarneqarnissaa, naalangaaffinngornissatsinnut piareersarnermut ilaatillugu.

Nunatsinni tunisassiorneq inuussutissarsiornierlu nunat tamalaat akornanni unammillersinnaasariaqarpoq aammalu sapinngisaq naapertorlugu aningaasartuutitigut unammillersinnaasunik atugassa-qartitsisariaqarluni.

Nunatta immikkoortui tamarnik aningaasarsiornikkut ineriartornissamut periarfissaqartittariaqarpavut, nalilinnik pilersitsiviusut salliutillugit aammalu kommunit aningaasarsiornikkut ineriartortitsinissamut periarfissaat annertusarlugit.

Akilerartitsinermi ingerlatseriaaseq eqaannerpaaq akikinnerpaarlu atorneqassaaq, aningaasallu nunatsinniit annissorneqarnerat pakkersimaarneqassaaq. Inummut ilanngaat pissutsinut atuuttunut sanilliullugu nalilersortuartaqarpoq. Akilerartarnermi ilanngaasiisarneq, soorlu suliffiutitaarnissaq illutaarnissarlu siunertarlugit, ileqqaagaqarnermi atortinneqassaaq.

Inuiaqatigiit akornanni aningaasaqarniarnikkut nikingassutaasut nalilersoqqissaarneqassapput, aningaasarsiornikkut naligiinnissaq – aamma kommunit akornanni – nammaqatigiinnissarlu qulakkeerniarlugit.

Kommunimit kommunimut akilerartutip assigiinngissuseqarsinnaanerisa annerpaaffigisinnaasaa aaliangersarneqartassaaq. Kommunit isertitaqarnerusut isertitakinnerusullu naligiissaariffigineqartarnerat ingerlaannassaaq, isertitakissuseq isertitsiviusinnaasunik amigaateqarnermik patsiseqartilugu. Kommunit ataasiakkaat nammineq akisussaaffigaat kommunimut akilerartutip annertussusilerneqarnissaa.

Suliffeqarfinnut namminersortunut akilerartut annertussusilerneqartassaaq nunatsinni suliffinnik pilersitsinissap orniginartuunissaa eqqarsaatigalugu, nunattalu nunanut sanilerisatsinnut suleqatigisatsinnullu unammillersinnaassuseqartuarnissaa qulakkeerlugu.

Nunatsinni imartatsinnilu pisuussutit suugaluartulluunniit atorlugit tunisassiornermut akitsuusersuisarneq peqqissaartumik nalilersorluakkamillu atorneqartassaaq, nunatsinni aningaasaqarniarnitsinnut iluaqutaanerpaamik angusaqarfiusarnissaa siunertarlugu.

Nunatta nammineq isertittagaasa qaffakkiartornerat ilutigalugu nioqqutissanut akitsuutit aningaasaqarniarnitsinnut isumalluutaanerat annikilliarortittariaqarparput, aammalu atortut nioqqutissiallu inuussutissarsiorniermi inuuniarnermilu pisariaqartitit salliutillugit akitsuutit inissinneqartassallutik. Nioqqutissanut, pigisanut nalilinnut assigisaannullu akitsuusersuisarnermi innuttaasut atugarisaat aallaaviusassapput.

Aningaasap nalinga pisisinnaassuserlu imminnut attuumalluinnartuummata qulakkeerneqartassaaq akissarsiat akillu illersorsinnaasumik inissisimanissaat. Akissarsiat nunatta akiliisinnaassusia inuuniarnermilu aningaasartuutit naapertorlugit annertussusilerneqartassapput, sulinikkut aningaasarsiorneq immiut akilersinnaasoq qulakkeersimajuaqqullugu.

Nunatsinni sulisartut aalisartullu kikkulluunniit isertitaminnit soraarnerussutisiaqarnissamut ileqqaagaqartarnerat annertusarneqassaaq, ileqqaartagaasalu annertunerpaartaat nunatsinnut iluaqutissanngornissaat siunertaassaaq. Taamaqataanik aalisartut piniartullu soraarnerussutisiaqalernissaat kattuffigisaat suleqatigalugit piviusunngortinniarneqassaaq. Kiisalu Danmarkimi ATP-p aaqqissugaanut assigusumik, nunatsinnulli naleqqussakkamik, pilersitsinissaq sulisartut atorfillillu kattuffii suleqatigalugit anguniarneqassaaq.

NIUERNEQ

Nunanik allanik niueqateqarnerup annertusarneqarnissaa Siumup pingaartippaa. Canadap, USA-p Islandillu suleqatiginerat annertunerusariaqarpoq, niuernermi aningaasartuutit appassinnerpaaffimmiitinnissaat aamma siunertaralugu. Ilinniארluarsimasortavut atorluarlugit USA-mi aallartitaqarfeqalersimanitsituut aamma Canadami Islandimilu aallartitaqarfeqalernissarput anguniassavarput.

Niuerneq eqqarsaatigalugu nunat suleqatigisatta nunattalu pisariaqartitaat tunniussinnaasaallu aallaa-vigalugit sulisutigut paarlaasseqatigiittarnissat anguniarnissaat Siumup pingaartippaa.

Nunatta EU-llu aalisarnikkut niuernikkullu isumaqatigiissuteqartarnerat nutarterneqartuassaaq, aamma allatigut nunatta EU-mik suleqateqarnera ineriartortinneqartuassaaq.

Nunatta WTO-mi ilaasortaanermigut iluaqutigisinnaasai annertusarneqassapput, ilaasortaanerullu malitsigisaanik akornutaasinnaasut qulaajarneqartariaqarput.

Nunatta NAFTA-mi ilaasortanngorsinnaanera nalilersorneqassaaq misissoqqissaarneqarlunilu.

Avammut niuernerup iluanaarutaanerunissaa anguniarlugu misissuisussat immikkut ilisimasallit pilersinneqassapput.

Imminut pilersornerunissaq qulakkeerumallugu avataaniit eqqussukkat, nunatsinni tunisassiarineqareersunut unammillertut, akitsuusersorneqartarnissaat ammaffigissavarput, nunatsinni nioqqtissiorneq illersorumallugu annertusarumallugulu.

Nunat allat ilaasa nioqqtissaatitsinnik ataasiakkaanik eqqusseqqusinnginneri akitsuutitigulluunniit killilersimaarinninneri eqqarsaatigalugit nunat pineqartut Naalakkersuinikkut aallartitaqarnikkullu oqaloqatigisarnissaat pisariaqarpoq, killilersimaarinninnerit aaqqiivigineqarnissaat siunertaralugu.

Nilammik imermillu nioqqtissiornerit taakkunanngalu niuerutiginninnerit piaartumik annertusaa-vigineqassapput, taamaaliornissamullu akornutaasinnaasut aporfiusinnaasullu qulaajarneqassallutik. Imeq pisuussuterput nunatsinnut aningaasarsiutaanerunissaa Siumup aqqtissiutissavaa.

Nunatta avammut niuernera eqqarsaatigalugu talittarfissuarmik, nunatsinni talittarfeqarnermi qitiusutut inissisimasussamik pilersitsineq Siumup ilungersuullugu piviusunngortippaa. Taamatullu avammut niuernermi nunatsinni mittarfiit anginerusut atorluarneqarnissaat Siumup aqqtissiutissavaa.

Kalaallit kulturitta avammut tuniniarnerunissaa nittarsaannerunissaalu siunertaralugu qanoq iliuussissatut tunaartassat pilersinneqarnissaat Siumup peqqissaartumik sulissutigissavaa, tamatumunnga ilaatillugu nunatsinni namineerluta filmiliortarnitta annertusarneqarnissaa.

Nunatsinni niueqatigiinneq

Pisortat namminersortullu suliffeqarfiisa akornanni niuernikkut periarfissat oqilisaavigineqartuasapput, soorlu assartuinermit akit, akitsuutit, akileraarutillu tungaasigut aqqissuussinerit naleqqusartuarnerisigut. Akitsuusiisarneq pillugu inatsisissaq piviusunnngortinneqassaaq.

Nioqutissanik pilersorneqarnermi sumiiffinni assigiinngitsuni pilersuineq isumannaallisarneqassaaq, kiisalu akit sumiiffinni aamma sikusartuni inuuniarnermi nammakkuminarnerusunnngornissaat siunertaralugu nutaamik aqqissuussisoqassalluni, pingaartumik inuussutissat peqqinnartut tunisassiallu nunatsinneersut eqqarsaatigalugit.

Nunatta iluani nioqutissiat suulluunniit Nunatsinni atuisartunit suliffeqarfinniillu atorluarneqarnissaat qulakkeerniarneqassaaq.

Nunatsinni atuisartut siunnersuisoqatigiivi kommuneqarfinnilu atuisartut ataatsimiititaliaat aqqissuusseqqinnikkut suliassanik isumagisassanillu siunertaqarluartumik ingerlatsisinnaalernissaat qulakkeerneqassaaq.

Nioqutissat akiisa inissinneqartarnerini iluanaarusiilluni akineq affaasarneq pillugu inatsit (Avancelov) nunatsinni pilersinneqassaaq pisiassanut akigititaasut tulluuttumik inissinneqartarnissaat siunertaralugu, soorlu kalaaliminernik niuerneq eqqarsaatigalugu.

INUUSSUTISSARSIUTIT

Siumup siunertaraa inuussutissarsiorneq arlalinnik tunngavilik nunanullu allanut unammillersinnaasoq piorsassallugu. Inuussutissarsiuutigut assigiinngiiaartumik aningaasarsiornekkut toqqammaveqarnissaq anguniarlugu suliffeqarfinnut atugassarititaasut ataavartumik eqaannerulersillugillu pitsannngorsarneqassapput.

Innuttaasoq kinaluunniit inuussutissarsiuutinik nammineeirluni ingerlataqarnissamut piumassuseqartoq namminersorluni ingerlataqalernissamut periarfissaqartinneqartariaqarpoq. Inuussutissarsiuutigut tapiissutaasartut aningaasarpasuit pitsaanerumik kinguneqarnerusumillu atorneqartalernissaat siunertaralugu aqqissuusseqqittoqassaaq, nunami sullivinnik nutaanik nioqutissiorfiusunik pilersitsiortornissaq siunertaralugu. Piorsaanissami suliffeqarfinnilu amerlanerusunik pilersitsiniarnermi namminersorlutik suliffeqarfinnik pilersitsiniartut pisortaniit tapersorneqartarnerat siunertaqarluartumik piorsarneqassaaq.

Pisortat inuutissarsiuutinik ingerlatsisinnaapput, taamaaliornermili niuernermut unammilleqatigiinnermilu periaatsit atuuttut malinneqassapput.

Ingerlatseqatigiiffiit pisortanit pigineqartut siulersorneqarneri eqqarsaatigalugu nunatsinni nunaqavissut atorluarneqartassapput salliutinneqartarlutillu, taamaaliornikkut aamma suliassaqarfinni assigiinngitsuni ilisimasatigut pingineqalersartut annertusiartussammata.

Siumup qulakkeerniarpaat kommunerujussuit imminnut napatissinnaalernissaat, kommunerujussuit immikkuullarissusaat, naleqassusaat nukittoqutaallu aallaavigalugit. Kommunerujussuarni inuussutissarsiornekkut ineriartortitsinissami tunngaviuvoq uumassusilinnik uumaatsunillu atorluanaanerulernissarput. Kommunerujussuit namminneerlutik nunanik allanik suleqateqarnissamut periarfissatik naapertorlugit inuutissarsiornekkut allatigullu ineriartortitsinermi suleqateqartarnerat pissusissami-soorpoq.

Nunatsinni tunisassiornerup illersornissaa Siumup pingaartippaa, taamaaliornikkut akilersinnaasumik unammillersinnaassuseqartumillu ingerlatsiuarmissaq qularnaarneqarsinnaammat.

Pisuussutitta uumassusillit sapinngisamik tunisassiassatut piareerlugit, taamaaliornermilu naleqarne-rulersillugit annissorneqartarnissaat anguniarneqassaaq. Tamatumani nunani sanilerisatsinni misilittakkat iluaqutiginiarneqassapput.

Inuussutissalerinermut oqartussaanerup nakkutilliinerullu Danmarkimiit Nunatsinnut nuunneqarnis-saa Siumup sulissutigaa, soorlu Namminersoneq pillugu inatsisip tamaaliornissaq periarfissereeraa.

AATSITASSARSIORNEQ - UULIASIORNEQ - NUKISSIUUTIT

Nunatta pisussutaanut tamanut oqartussaanerput Namminersoneq pillugu inatsisikkut naqissuser-neqarpoq, taamaalilluta nunatta pisussutaasa qanoq atorneqarnissaat pillugu tamakkiisumik oqartussaanerput qulakkeerneqarluni.

Pisuussutivut uumaatsut aatsitassat, ikummatissat ujaqqallu illernartut niuernikkut iluaqutiginissaat siunertaralugu misissuinerit ingerlaannassapput, tamatumani erngup, seqernup anorillu nukingini-k atuinikkut tunisassiorsinnaaneq ilanngullugu.

Aatsitassarsiortut unammilleqatigiiffiusumik pitsaasumik atugaqartinneqassapput, aatsitassarsiorne-rillu ingerlanneqassapput avatangiisit mianeralugit.

Aatsitassarsiornermi uuliasiornermilu avatangiisimik mingutitsineq Siumup naaggaarlunnarpaa, taamaattumik tamatuma pisarsinnaaneranut upalungaarsimanermut atortussat tamarmik nunatsinni pigineqarnissat qularnaarneqassaaq.

Nunatsinni aatsitassanik piiannerit atuinerillu nunatsinnut inuinnullu aningaasarsiornikkut iluaqutaa-nerpaasunngorlugit ingerlanneqartassapput.

Aatsitassasiornermi uuliasiornermilu sulisussat ilinniartitaasarnissaat Siumup sulissutigiuassavaa aammalu suliffeqarfiit sulisussallu nunaqavissut sapinngisamik amerlanerpaat aatsitassarsiornermi uuliasiornermilu sulisorineqarnissaat anguniassallugu.

Siumut isumaqarpoq aatsitassarsiornermi aningaasaateqarfiup erniaasa amerliartuaarnerat ilutigalugu Danmarkip nunatsinnut tapiissutigisartagai ikiliartuaartinneqassasut.

Aatsitassat piiarneqarneranni, uuliap qallorneqarnerani ujaqqallu illernartut piiarnerini nunatsinni nakkutilliinermik ingerlatsineq nukittorsarneqassaaq (Aalisarnermik Nakkutilliisoqarfimmut assi-ngusumik), taamaaliornikkut pisuussutinik uumaatsunik atuneq niueruteqarnerlu eqqortumik nalu-naarsorneqarlunilu ingerlanneqassammat. Piiarnermi unioqqutitsisunut sakkortunerusumik pillaatissisinnaaneq misissorneqassaaq.

Nunatta imartaani uuliamik qalluisoqassappat qalluinerup aallartinnginnerani avatangiisimik mingut-sitserujussuartoqarsinnaanera sillimaffigineqarlunilu upalungaarsimaffigineqassaaq.

Aatsitassanik ujarlernissamut piiaanissamullu akuersissutini tamani qinngornernik ulorianartunik akullit ilaatinneqartannginnissaat pillugu 1988-imi politikkikkut aalajangerneq 2013-mi atorunnaar-

sinneqarpoq, taamaattumik Siumup sulissutigeqqissavaa Kalaallit Nunaanni aatsitassat piiarneqarsinnaatitaasup suulluunniit uran-imik akuata 0,1 %-mut qaffasinnerpaaffilerneqarnissaa.

Aatsitassarsiornermi pinngoqqaatit qaqutigoortut piiarneqarnerini piiarneqartut uranitaat bi-produktitut tunisassiarineqarnissaat periarfissaassaaq. Piiannermi nunarsuarmi malitassat atuuttut isumannaallisaanermut tunngasut malinneqassapput, soorlu IAEA-p malittarisassai.

Maniitsumi alumiiniuliassamik akuiaaviliornissamik pilersaarut avatangiisinut ulorianaateqanngitsumik ingerlanneqarsinnaappat Siumumiit tapersorsorparput, aammalu taassuma pilersinneqarnissaa pillugu pilersaarusiarsuaq erngup nukinganik nukissiorfiliornissamik annertuumik pilersuisinnaassuseqartussamik ilaqarmat Siumumiit kaammattuutigaarput erngup nukinganik pilersuinermi Maniitsup illoqarfia ilanngullugu pilersorneqassasoq.

Aatsitassarsiorfiit uuliasiorfiillu ingerlanneqartussaattillugit tamatigut kommuunit qanimut peqataatinneqartassapput, tamatumani isumaqatiginninniarnerni IBA-mik taaneqartartuni aatsitassarsiorfiusup qanigisaani inoqarfiit sapinngisamik annertunerpaamik peqataatinneqarlutillu iluanaaqataatinneqarnissaat qulakkeerneqartassaaq.

Aatsitassarsiorfiit aallartinnerini nunaqavissut sulisussatut ilinniarsimasut amigaatigisussaavagut, tamatuma minnerpaaffimmiinnissaa eqqumaffigineqassaaq.

NUKISSIUUTIT

Siumup nukissiornermut politikimini anguniarpaa inuiaqatigiit aningaasaqarnerannut naleqqunnerpaamik avatangiisinullu ajoqusiinngitsumik nukissiuutinik pilersugaanissaq kiisalu uuliamik isumalluuteqarnerup annikillisarnissaa.

Nunatsinnut pingaaruteqarpoq nukissiornermi siammarterinermilu teknikkikkut ineriartorneq malinnaaffigissallugu illoqarfiit nunaqarfiillu isumannaatsumik pilersorneqarnerat attatiinnarumallugu.

Nunatta aatsitassatigut uulisiornikkullu periarfissai ineriartortinneqartuassapput, erngup, anorip, seqernullu nukingi atorlugit kiisalu brint-imik nukissiorneq atorlugu.

Erngup, anorip, seqernullu nukingi atorlugit kiisalu brint-imik nukissiorneq atorlugu nukissiorneq annertusiartortinneqassaaq, nunatsinni inuussutissarsiornermut aningaasaqarniarnermullu oqilisaa-taasumik, tamannalu aamma CO₂-mik aniatitsinerup annikillisarneranik kinguneqassaaq.

Erngup, anorip seqernullu nukingi atorlugit kiisalu brint-imik nukissiorneq atorlugu nukissiuuteeraqarsinnaanerup misilerarneqarnissaa aallartisarneqassaaq, aamma nunaqarfinni illoqarfinnilu miki-nerusuni nukissiorneq eqqarsaatigalugu.

Nunatsinni nukissiornerup imermillu atuinerup ukiuni tulluuttunut 100-nut ingerlaasissaata pilersaarusiornissaa Siumup sulissutigissavaa, inuiaqatigiit siunissami toqqissisimasumik nukissiuuteqarnissaat eqqarsaatigalugu.

Avataaniit aningaasaleeqataanikkut nukissiorfinnik sanaartortarnerit ingerlaannassapput.

Siunissami inissiat sanaartukkat nukissiuutit mingutsitsinngitsut atorlugit innaallagiqarnissaat anguniarneqassaaq annertusarneqarlunilu, tassani aamma nukissiuutinut atortorissaarutit sanaartornermi aningaasartuutinut ilanngullugit matussuserneqartarnissaannut anguniarneqassalluni.

Innaallagialq nammineq katersorneqartuq tamakkiisumik tunineqarsinnaanissaa aqutissiuunneqasaaq.

PISUUSSUTIT UUMASSUSILLIT

Pisuussutit uumassusillit iluaqutigineqarnerini piujuaannartitsinermik tunngaveqarluni atuneq aqutsinermi tunngavigineqasaaq.

Pinngortitaq pisuussutillu uumassusillit illersorneqarlutillu piujuaannartinneqassapput, kinguaariinut tulliuuttunut iluaqutaanerata nuannaarutaanerallu ullumikkornit annikinnerulersikkumanagu.

Pisuussutit uumassusillit pisarineqartartut tamakkiisumik atorluarneqartarnissaat nunamullu tamar-mut iluaqutaanissaat siunertaajuassaaq. Tamanna aamma isumaqarpoq, pisuussutit uumassusillit ullumikkut tamakkiisumik atorluarneqanngitsut, inuaqitigiinnut iluaqutissanngorlugit atorluarneqalernissaat siunnerfigalugu isumatusaartumik suliniuteqarnissaq.

Pisuussutit atorneqarnerini aalajangersaanermi aalisartut piniartullu ilisimasaat kiisalu ilisimatuus-sutsikkut paasisat katersorneqartartut tunngavigineqartassapput, aalajangersaasarnernilu kattuffiit attuumassuteqartut isumasiorneqartassallutik.

Pisuussutinik pinngortitamillu atuneq eqqarsaatigalugu innuttaasut paasisimasaqarnerat annertusar-neqasaaq kattuffiit, suliffeqarfiillu suleqatiginerisigut.

Pisuussutit uumassusillit tamaasa nunatsinni pisortat oqartussaaffigaat, namminerlu aalajangiiffigi-sartussaallugit, aammalu nunatsinni innuttaasut ileqqorissaartumik pisuussutinik uumassusilinnik atuinissaat aqutissiuutissallugu.

Nunat sanilitta imartatsinni pisuussutitsinnik atuinerisa aqunneqarnera suleqitgiinnikkut nukittorsar-neqasaaq, tamatumani qulakkeerneqasaaq nunatta imartani pineqartuni naligiimmik naapertuut-tumillu pisassiissutigineqartuni pissarseqataasarnissaa.

Pinngortitaleriffik suliassatigut aningaasaqarnikkullu nukittorsarneqasaaq, nunatsinni kattuffiit su-sassaqtartut nunallu allat suleqatigalugit, pisuussutinik uumassusilinnik atuinerup annertusiartornera ilutigalugu.

Nunatsinni pisuussutit uumassusillit, imarmiuuppata nunamiuuppataluunniit, peqqissusaasa pisorta-tigoortumik ingerlaavartumillu misissuiffigineqartarnissaat Siumup sulissutigiuarpaa. Nunatsinnimi uumasut nerisaqatigiinnerup kingunerisaanik nappaataasinnaasunik siaruarterisarsinnaanerata pin-ngitsoortinneqartariaqarpoq. Inuiaqatigiittut pisuussutivut uumassusillit pinngitsoorsinnaanngilavut, taamaammat peqqinnissaq eqqarsaatigalugu uumassusillit malinnaaffigeqqissaartarnissaat pisaria-qarluinnarpoq.

Sinerissami piniarnermik aalisarnermillu inuussutissarsiuteqartut silaannaap, immap sarfaasa, pin-ngortitap avatangiisillu allanngoriartornerisa malitsigisaannik inuussutissarsiutaasa allanngoriartor-nerata ilutigalugu inuutissarsiormikkut naleqqussartuarnerannut Siumut aqutissiuusseqataajuas-saaq.

Aalisartut piniartullu ilisimasaat nunarsuarmioqatinut paasisutissiissutigisarnissaat Siumup suleqa-taaffigissavaa.

Pinngortitaleriffik nunatta avannaani immikkoortortaqaalissasoq Siumup anguniarpaa.

AALISARNEQ

Aalisarnikkut inuussutissarsiorneq nunatta nappatigaa, taamaattumillu ineriartortittuarnissa naleq-qussartuarnissaalu pisariaqarluni. Aalisarnermut inuussutissarsiornikkut inerisaanermut aningaasaa-teqarfimmik aningaasalersuisarfimmillu, ESU-tut ittumik, pilersitsisoqassaaq.

Aalisarneq ingerlanneqassaaq aalisarnermik inuussutissarsiuteqartut nunaqavissut salliutillugit. Tapertaralugu aalisartut tunitsivissaqarniarnikkut periarfissaqarluartillugu tunisinissamut periar-fissaqartinneqartassapput.

Aalisarnermut piniarnermullu ilinniarfimmil ilinniarneq siunissamut naleqqussarneqassaaq.

Aalisakkanik piujuaannartitsinissaq eqqarsaatigalugu aalisarnermi atortorissaarutit akuerineqarsima-sut atorlugit aalisarneq ingerlanneqassaaq tamannalu nakkutigineqassalluni. Inuussutissarsiutigalugu aalisarneq aalisarnissamut akuersissuteqartitsinikkut ingerlanneqassaaq.

Aalisagartassiissutit annertussusilerneqartussaattillugit aalisagaqassutsimik misissuisunit aalisartullu kattuffiinit inassutit aallaaviusassapput.

Aalisagartassiissutit annertussusilerneqartussaattillugit, avammut tunisassiorsinnaanermut akuersis-suteqartut (eksporttilladelse) pisuussutinik atuinissamut akileraartassapput. Tassani pineqanngillat Kalaallit Nunaannut tulaassisussaataasut (eksporttilladelse-qanngitsut).

Nunatsinni suliffissuarnut tunisinermi aalisakkat akiisa minnerpaaffilerneqaaqqittalersinnaanerat KNAPK suleqatigalugu misissorneqassaaq.

Kalaallit nunatta sineriaani aalisarsinnaanermut killeqarfiup (Basis linie), aalisariutit angissusai naa-pertorlugit aalisarsinnaanissamut periarfissiissut misissuilluarnikkut nalilersuilluarnikkullu nutaa-mik aaqqissuussiffigineqarnissaa Siumup anguniarpaa, assersuutigalugu sinerissamiik avammut 12 sømil Basis Linie-atut aaliangiunneqassappat tassanngaaniit sinerissap qanittuani aalisartut kisimik timmut aalisarsinnaatitaassapput, taassumalu avataani alisariutit anginerit avataasiortut kisimik aali-sarsinnaatitaassallutik.

Inuiaqatsigiit suliffeqarfiutaanni aalisakkat assigiit assigiimmik akeqartinneqalernissaat Siumup anguniarpaa.

Aalisakkat akiinut tunngatillugu avammut niuernikkut attuumassuteqanngitsunik immikkut misissu-isussanik Siumut pilersitsissaaq, inuiaqatigiit pissarsiassaasa annerpaanngortinnissaat tassuunakkut anguniarlugu.

Inuusuttut aalisartut periarfissaat pitsaanerusut sinaakkusersorneqassapput.

Taamaammat aalisarnerup iluani aaqqissuusseqqinneq Siumup suliarissavaa, imartatsinni aalisagar-tassiissutit amerlanerusut atorluarnerunissaat aqutissiiuullugu, ukiunut arlariinnut pisassiisoqar-talernissaanik periarfissiilluni, inuussutissarsiummi tassani kattuffiit aningaaseriviillu suleqatigalugit aningaasalersueriaatsinik nutaanik pilertilluni.

PINIARNEQ

Piniakkanik atuineq piujaannartitsinermik tunngaveqarluni ingerlanneqassaaq, kinguaariit piniagassaartuarnissaat qulakkeerniarlugu siunissamilu piniartutut inuuniuteqarnerup ingerlaqqissinnaanera tassuunakkutaaq qularnaarniarlugu. Tamannalu anguniarneqassaaq pisuusutit uumassusillit nerisareqatigiiaat aallaavigalugit illersuinikkut.

Piniagassanik atuineq ingerlanneqassaaq piniarnermik inuutissarsiuteqartut tapertaqartullu nunaqavissut salliutillugit. Piniartut aningaasarsiornerisa annertusarneqarnissaat siunertaralugu aningaasateqarfimmik pilersitsisoqassaaq, takornarianik akiliisitsilluni tammajuitsussanik piniartitsisarneq piniartunit ingerlanneqarnerulernissaa piviusunngortissinnaajumallugu.

Arferit puisillu neqaasa, orsuisa, puisillu amiisa sapinngisamik tamakkiisumik atorluarneqarlutik nioqputissiarisalnissaat anguniarlugu piniariaatsinik nioqputissioriaatsinillu nutaanik iluarsartuusisoqartariaqarpoq pisortat kattufiillu suleqatigiinnerisigut.

Tuttut umimmaallu neqaasa sapinngisamik tamakkiisumik atorluarneqarlutik nioqputissiarineqartalernissaat siunertaralugu imminut akilersinnaassuseq aallaavigalugu pilersitsinissamut aqputissiuusisoqassaaq piniarnermik inuussutissarsiuteqartut nioqputissiorullu suleqatigalugit.

Kalaaliminernik tunisassiornerup ineriartortittuarnissaa Siumup sulissutigiuassavaa, nunatsinni immitsinnut inuussutissatigut pilersornerunissarput piviusunngortitsiviusumik ingerlanneqarnissaa. Taamaammatt Siumup pingaartippaa kalaaliminernik tunisassiornerup ineriartortittuarnissaa kiisalu tuniniaaveqarnerup piorsarnissaannut pisortaniit aningaasaliissuteqartarnerup ingerlaannarnissaa.

Piniarnermik nakkutilliineq annertusarneqassaaq, nunatsinni nunap immikkoortuini tamakkiinerusumik ingerlanneqartussanngorlugu. Piniartut piniarfii mianerilluinnarlugit akiliisitsilluni takornarianik piniartsitsisarnerit ingerlanneqassasut Siumup qulakkeeqqajuassavaa.

NUNALERINEQ UUMASUUTEQARNERLU

Nunalerinerup uumasuuteqarnerullu inuussutissarsiutaanerisa annertusarnissaat Siumup sulissutigiuassavaa, aamma ineriartortitsinermut aningaasalersueriaatsit eqqarsaatigalugit. Taamaammatt tamatumani ineriartortitsineq pilersaarusiorkkamik Savaatillit Peqatigiit Suleqatigiissut (SPS) suleqatigalugit ingerlanneqassaaq.

Siumup anguniarpaa nunatsinni nunalerinerup uumasuuteqarnerullu imminnut naapertuuttumik ineriartortinneqarnissaat, nunatta neqissaqarnikkut naatitatigullu sapinngisamik annertunerpaamik imminut pilersornerunissaa siunertaralugu, aamma nunanut allanut unammillersinnaasumik nioqputissiornerup tuniniaanerullu annertusarnissaa eqqarsaatigalugu.

Neqinik nioqputissianik immitsinnut annertunerpaamik pilersornissarput piviusunngortinneqassaaq. Tamanna angujumallugu neqinik nioqputissiornermi ineriartortitsivimmik ingerlatsivimmillu pilersitsisoqassaaq.

Atortussanik nerisassanillu immitsinnut pilersornerunissarput annerpaaffissaminiittariaqarpoq. Tamanna nunat allat unammillernerisigut nunattalu iluani assartueriaatsit pitsaanerusut akikinnerusullu atorlugit anguneqassaaq.

Avammut unammillersinnaaneq qulakkeerniarlugu tunisassiornermi aningaasartuutit akitsuutillu minnerpaaffissaminniissapput.

Nunatta naasuinik, paarnaanik, naatitanillu allanik nioqutissiornerit nutaat aallartisarneqassapput ineriartortinneqarlutillu, tamatumani minguissuseq pitsaassuserlu qitiutilluinnarlugit ingerlatsisoqassaaq, taakkunanga nioqutissiornermik aallartitsiniartut tamarmik ilinniartinneqartassapput aaqquisuussaasumik akuerisaasumillu. Ilinniartitsinerit ingerlanneqassapput INULI Narsamiittoq inuussutissalerinermik ilinniarfiusoq atorluarlugu.

Silaannaap allanngoriartornerata periarfissiissutigisinnaasai atorluarniarlugit nunaateqarluni uuma-suuteqarlunilu inuussutissarsiuteqarnerup annertusiartortinnissaa siunertaralugu sinerissami nuna-minertanik misissueqqissaartoqarnissaa Siumup sulissutiginiarpaa.

TUNISASSIORFEQARNEQ

Nunatsinni tunisassiorneq nunat tamalaat akornanni unammillersinnaasariaqarpoq aammalu sapinngisaq naapertorlugu aningaasartuutitugit unammillersinnaasunik atugassaqartinneqartariaqarluni.

Kalaallit Nunaanni sineriassorluni aalisarnikkut tunitsiviit inerisaavigineqartuassapput avammut nioqutissiornermi unammillersinnaasuseqarnissaat qulakkeerniarlugu, kiislu nunatta iluani nioqutissiornermik immitsinnut pilersornerulernissamik anguniagaqarnitsinni piviusunngortitsiviusumik naammassisaqartarnissaaq anguneqarsinnaaqullugu.

Aalisakkanik tunisassiornerit naleqarnerulersitsiviusumik ingerlanneqartassapput, tunissassiarineqartut suulluunniit suliarereerlugit pisiniarfinni pisiarineqariaannangortarnissaat siunertaralugu.

Illoqarfinni nunaqarfinnilu tunisassiorfeqartuni tamani tunisassiornermut ataatsimiitsitaliaqartarneq Siumup nutaamik aallarteqqissavaa, taamaaliornikkut aalisartut, sulisartut atuisartullu suliasanut pilersaarusiortarnermi peqataatituarnissaat qulakkeerumallugu.

Nunap immikkoortuini tamani sinerissap avataani aalisakkat pisassiissutigineqartartut anneruleraluttuinnartumik nunami tunisassiorfinnut tulaanneqartalernissaannik sulereqqiisoqartarnissaanillu piumasaqaateqarluni pisassiissutit tunniunneqartarnissaat Siumup anguniarpaa, taamak iliornikkut nunami tunisassiorfiit ingerlalluartut, suliffissaqartitsilluartut avammullu tunisassianik naleqarnerulersitsilluartut tapersersorumallugit.

Kalaallit Nunatsinni nunap immikkoortuini aalisakkanik qaleralinnillu tunisassiornermi kisermaassisumik ingerlatsisoqartarnera atorunnaarsinneqartariaqarpoq, kisermaassilluni ingerlatsineq unammilleqatigiinnermik taarserlugu.

Suliffeqarfissuaq inuiaqatigiit pigisaat Royal Greenland A/S ukiut tamaasa 5 mia. kr. sinnerlugit kaaviiartitaqartartoq Kalaallit Nunatta aningaasaqarniarneranut iluaqutaanerusunngortinnissaa aammalu nunatsinni ineriartornermut ilinniartitaanermullu peqataanerusunngortinnissaa Siumup sulisutigissavaa, ilumoorsinnaanngilarmi Royal Greenland A/S nunatta pisussutaanik tunisassiornermik aningaasarpassuarnik kaaviiartitaminik nunatsinnut anertunerusumik tutsitaqartannginnera. Royal Greenland A/S-ip Kalaallit Nunatsinnut tunniusimanerulluni naapertuunnerussumik ingerlatsiler-nissaa Siumup sulissutiginiarpaa.

TAKORNARIAQARNEQ

Nunarput isorartoqaaq pissutsillu sumiiffimiit sumiiffimmut allaanerusarput. Taamaattumik Siumut isumaqarpoq takornariaqarnermi neqeroorutit najukkami pissutsit aallavigalugit aqqissuunneqartasasut.

Siumut isumaqarpoq takornariaqarnermi, nunatta nalleruminaatsumik kusanassuseqarnerata sania-tigut, aallaaviussasoq nunatsinni kultuuri, taannaavormi aamma nunatta naalagaaffinngorniarluni pisareersarneranut tunngaviusoq.

Takornariaqarneq inuussutissarsiutaassaaq aningaasarsiornikkut imminut napatittoq nunattalu aningaasarsiorniani toqqammaviit ilaattut inissisimasoq. Aningaasarsiorfittut suliffissanillu nutaanik pilersitsiffittut piorsarneqarnera ingerlaannassaaq siammasissumillu tunngaveqarluni ineriartortinneqassalluni, avatangiisinut mianerinnittumik ataqqinnittumillu.

Takornariaqarneq nunatsinni pissutsit tunngavigalugit aqqissuussaassaaq takornarissallu nunatsinni pilersitanik misigisassaqaqarnerunissaat anguniarneqassaaq. Taamaaliornikkut siunertaavoq kalaallit amerlanerpaat takornariaqarnermi sulisorineqartarnissaat.

Nunaqarfinni takornariaqarnermik inuutissarsiuteqarluni ingerlatsineq annertusarneqassaaq nukittorsarneqarlunilu. Nunaqarfinni unnuisarfeqarnikkut periarfissat annertusarneqassapput, soorluttaaq pikkorissaasarnikkut ingerlatsisarnikkut nunaqarfimmiut amerlanerusut takornarialerineri peqataa-nissaannut periarfissinneqarnissaat suliarineqartariaqartoq.

Takornariaqarnermi suliaqartut suliainnut qaffassaataasumik ilinniarfissaqartariaqarput. Takornariaqarnermut siunnersuineq nukittorsarneqassaaq.

Nunatsinni takornarianik sullissisut, takornariatitsisarnikkut suliffeqarfinnik ingerlatsisut aammalu kikkulluunniit takornariatitsisarnermik aningaasarsiuteqartut Nunatsinni najugaqavissuusarnissaat qulakkeerniarneqartassaaq.

Kalaallit Nunaanni takornariatitsisarneq pillugu ataatsimeersuartitsisoqarnissaa Naalakkersuisunit kommuuninit suliassaqaqfimmullu susassaqaqartunit suleqatigiissutigineqarluni ukiuni qaninnerpaani ingerlanneqassaaq.

Takornariaqarneq eqqarsaatigalugu nunat qanitagut suleqatiginerusariaqarpavut.

ANGALLANNEQ ASSARTUINERLU

Angallannerup aqqissuussaanerata pitsaasuullunilu isumannatsuunissaa Siumup sulissutiguarpa.

Nunatta sananeqaataanut tulluartumik eqaatsumillu angallanneq assartuinerlu aqqissuunneqassaaq. Nunatta iluani ilaasunik angallassinerup annertunerpaamik silaannakkut ineriartortinneqarnera ingerlaannassaaq, ilaatigut sinerissami suluusalinnut mittarfiliortiternerup ingerlatiinnarneqarneratigut.

Imaatigut silaannakkullu angallannerup ataqatigiittumik aqqissuunneqarnissaa avaqqunneqarsinnaangilaq. Pisariaqartitsineq naapertorlugu umiarsuakkut ilaasunik angallassineq ingerlaannassaaq.

Innuttaasut inoqarfiillu pisariaqartitaat naapertorlugit angallanneq assartuinerlu aaqqissuunneqassapput. Sumiiffiit tamarmik angallannikkut periarfissaqarnissaat qulakkeerneqassaaq.

Inoqarfiit sapinngisamik amerlanerpaat timmisartunut suluusalinnut sioqqanik mittarfeqalernissaat anguniarneqassaaq. Silaannakkut angallassinermi ajornanngikkaangat timmisartut mikinerusut atorlugit angallanneq aaqqissuunneqartassaaq. Silaannakkut angallassinerep tungaatigut niuernikkut akilersinnaassuseqarneq naapertorlugu, mittarfiliassat tullinnguuttut pioreersullu piumasaqaatalersussanut naleqqussarneqartuassapput.

Angallannikkut assartuussinikkullu ingerlatseqatigiiffiit pisortat pigisaat eqaannerusumik imminnut suleqatigiissapput.

Nunatta kimmuk silaannakkut aalajangersimasumik attaveqalernissaa Siumut piviusunngortissavaa.

Kiffartuussinissamik isumaqatigiissuteqarnermi pitsaassutsip minnerpaaffissaa qulakkeerneqartassaaq, apeqqutaatinnagu silaannakkut imaatigullu angallassinernerisooq. Kommunit aaqqissuussinermi qanimut oqartussaaqataassapput.

Nunatta iluani nunanullu allanut angallassineq assartuinerlu eqaatsoq nunatsinni aningaasatigut atugarissaarnernermut aqutissaavoq. Nunatta nunanik allanik niueqateqarnera annertusarniarlugu nunanik allanik imaatigut angallannikkut assartuinnikkullu suleqateqarnissaa anguniarneqassaaq.

Assartuinnikkut ingerlatseqatigiiffiit kisermaassisussaatitaanerit atorunnaarsinneqassaaq, kiffartuunneqartullu pisariaqartitaat aallaavigalugit sullissineq ingerlanneqassalluni. Imartakkut assartuinnermi umiarsualivinnut aalajangersimasunut pituttuisoqassanngilaq.

Silaannakkut angallannermi nakkutilliisoqarfiup nunatsinnit akisussaaffigineqalernissaa Siumup anguniarpaa.

Silasiornikkut upalungaarsimanermit nakkutilliinerup nunatsinniit akisussaaffigineqalernissaa Siumup anguniarpaa.

Siumut periarfissaatillugu pingaartippaa inoqarfiit akornanni ilaatigut inuussutissarsiornermi ineriisaanissaq siunertaralugu aqqusserniorsinnaanerup aqutissiuunnissaa.

Angallanneq assartuinerlu pillugu inassuteqaatit:

- Angallannermi akit tamanit nammaneqarsinnaassapput.
- Utoqqaat timersortartullu angallannikkut akikillisaaffigineqassapput.
- Qaqortup Narsallu akornanni piaarnerpaamik mittarfissaq sananeqassaaq.
- Tasiilami mittarfiliortoqassaaq.
- Ilulissat mittarfiat tallineqassaaq.
- Nuummi mittarfissualiortoqarnissaanut pilersaarutit ingerlatseqqinneqassapput.
- Uummannami, Qeqertarsuarmi, Qasigianguani, Kangaatsiami, Narsami, Nanortalimmi Ittoqqortoormiini suluusalinnut mikkinerusunik mittarfiliortoqarnissaanut periarfissat mississoqqissaarneqassapput inuussutissarsiornikkut siuarsaanermit aningaasaliissutit aammalu suliffisaqartitsiniarnermit aningaasaliissutit kiisalu allat suleqatigineqarsinnaasut suleqatigalugit mittarfiit pilersinniarneqassapput.

- Kangerlussuup Narsarsuullu siunissaat pillugit kommunit peqatigalugit aalajangiisoqassaaq, tassungalu atatillugu namminersorlutik inuussutissarsiuteqartut suliaassanik tiguisinnaaner at ammaffigineqassalluni.
- Sisimiuniit Kangerlussuarmut aqqusiniliortoqarnissaa ukiorpassuanngortuni pilersaarutaasup piviusunngortinneqarnissaa pimoorullugu sulissutigineqassaaq.

Ilulissaniit avannamut Upernavimmut aamma Qaanaamut sapaatip akunneranut ataasiaannarluni silaannakkut angallassisoqartarunnaarsinnaanera misissorneqassaaq.

ATTAVEQAATIT

Inuiaqatigiinni tamat oqartussaaqataanerannik tunngaveqartumi innuttaasut paasissutissanik aallersinnaaner at tunngaviuvoq.

Siumumi isumarput malillugu internetti pingaarutilerujussuuvoq siunissami Nunatta tamarmi nali-giimmik ineriartortinnissaanut.

Nunap suatungaani luunniit najugaqaraluaraanni internettikkut sukkasuumik akikitsumillu attaveqar-toqarsinnaasariaqarpoq.

Nunatsinni attaveqaateqarnermut qarasaasianillu atuiner mut ilinniarfiit annertusakkat nunanullu allanut unammillersinnaasut pilersinneqassapput.

Paasissutissiisarnikkut teknologi tamanut periarfissiivoq - inunnut ataasiakkaanut suliffeqarfinnullu. Suliffeqarfiit nutaat paasissutissiisarnermut teknologimik tunngaveqarlutik suliaqartut sumiluunniit pilersinneqarsinnaapput - aamma sumiiffinni inukitsunnguugaluani.

Siumup makku ilanngullugit sulissutiginiarpai:

- Nunatsinni attaveqaatitigut atugassarititaasut nunarsuarmi nutaanngorsaarnermut malinnaatittuarneqassapput.
- Attaveqaatitigut akigititat appariartortinneqassapput.
- Flatrate inuiaqatigiinnut tamanut atugassiissutigineqassaaq.
- Internet-ikkut assigiinngitsumik akeqartitsineq nalimmassarneqassaaq (radiokæde, kabelersuit aamma satellit atorlugit).
- Immakkut kabel-ersuup piginnaasaa tamakkersortinneqassaaq, aningaasaliissutit inuiaqatigiinnut iluaqutaqqullugit.
- Kabelersuup piginnaasaata avammut tuniniarsinnaanera ammaanneqassaaq.
- Ilinniarfiit tamarmik akeqanngitsumik internetteqalernissaat isumagineqassaaq aningaasaliinerummat ilinniarsimassutsimut.

SULIFFEQARNEQ

Kikkut tamarmik naleqquttumik suliffeqarnissaat Siumup anguniartuarpaat. Kommunini tamani inuttaasut suliffeqarnermi piginnaasamikkut qaffassartuarnissaat sulissutigineqartuassaaq.

Siumup anguniartuarpaat sulisussarsiortarnermi Kalaallit Nunatsinni nunaqavissut suliffissarsiortut salliutinneqartuarnissaat, pissusissamisunngimmami nunatsinni suliffissaaleqisoqaraluartoq ava-

taaniit sulissussanik tikerartitsuarneq, taamattumik sulisussarsiortarnermi kommuunini suliffissarsi-
orluni qinnuteqaatinik sullissisarnerup pitsaanerusunngortinnissaa Siumup sulissutigeqqinniarpa.

Kikkulluunniit suliffissaarunnermik eqqugaasut piaarnerpaamik ilinniaqqinnissamik imaluunniit su-
liffissamik innersuunneqartassapput, piumasaat sapinngisaallu naapertorlugit. Piaarnerpaamik su-
liffeqaqqilernissaq anguniarlgu pisariaqarluinnarpoq suliffissaaleqisut pikkorissarnissaat suliffissa-
nullu allanut nutaanut nuussinnaannermut piukkunnarsarneqarnissaat.

Inuit kikkulluunniit suliffissaaleqillutik arlaatigullu pissuteqarlutik ingerlariaqqinngitsoortartut
sulilerteqqinnissaat siunertaralugu kaammattorneqartarnissaat piaartumik suliniutigineqassaaq.
Nunatsinnut naleqquttunik sulisartunut napparsimanersiuteqarnissamut suliffissaaleqinermullu ani-
ngaasaateqarfinnik pilersitsisarneq ineriartortillugulu ingerlanneqartuartaqarpoq.

Suliffeqarfiit ilisimasanut teknikkukkut atortorisaarnermut sulisunillu pikkorissunik pissarsisinnaa-
nermut periarfissagissaartariaqarput. Tamanna nutaaliornissamut ineriartornermullu suliffeqarfiillu
nunarsuarmioqatigiinnut unammillersinnaanissaannut aqutissaavoq.

Suliffeqarfiit nutaaliorsinnaanerat, naleqqussallaqqissusaat piginnaasanillu qaffasaanerat isiginiar-
neqartariaqarpoq, kiisalu teknikkukkut atortorissaarutit nutaanik nioqqutissiornermi nunarsuarmio-
qatinullu attaveqarnermi atorluarneqarlutik.

Nunatsinni sulissussatigut pisariaqartinneqartunut naapertuuttumik sulisussaartuarnissaq qulakkeer-
simaniarlugu susassaartut taamaasa suleqatigiisillugit siunertat anguniarneqartassapput, inuussutis-
sarsiutit pioreersut nutaallu aallartinneqartartut tamaasa eqqarsaatigalugit.

Inuussutissarsiutinik pitsanngorsaasoqartillugu nutaaliortoqartillugulu sulilersussatigut naleqqussaa-
soqartuartaqarpoq nunatsinni najugaqavissut atorluarneqarsinnaaqullugit, soorlu aatsitassarsiornermi,
uuliasiornermi, aatsitassanut akuiaaviliornermi aluminiumillu aatsiterivinnik pilersitsinerni il.il.

Suliffeqarfiit avataaniik suliartortussanik tikisitsiniarlutik qinnutigineqaraangamik ullunik 14-inik
akissutisinnissamut periarfissinneqartarnerat sapaatip akunnerinut sisamanut sivitsorneqassaaq. Tiki-
sitamut suliasatut allanneqarsimasoq naammassigaangat tikisitaq aallaqqittassaaq.

Suliffiit ataavartut pilersinneqarnissaat Siumup sulissutigissavaa.

AKULERUTSITSINEQ

Kalaallit ataatsimooritsinni kinaassuserput, kulturerput oqaatsivullu qitiulluinnarput. Naalagaaffin-
ngornissarput eqqarsaatigalugu ilinniartitaaneq ineriartornerlu qitiupput pingaaruteqarluinnarlutillu.

Inuit nunanit allaneersut inuiaqatigiinni inooqataalersimasut akuulersinniarlugit immikkut iliuseqar-
toqartarnissaa pisariaqarpoq:

- Kalaallit oqaasiinik, danskit oqaasiinik tuluilluunniit oqaasiinik ilinniarnissamik pisariaqartit-
sisut eqqarsaatigalugit.
- Kalaallit kulturiannik, oqaluttuarisaanerannik inuiaqatigiinnilu pissutsinik paasisaqarnissamik
pisariaqartitsisut eqqarsaatigalugit.

Taamaammat oqaatsitigut inuiaqatigiinni akuunerulersitsiniarnermut inatsimmik Siumut pilersitsini-arpoq – kinaluunnit Kalaallit Nunaanni najugalik kalaallit, danskit tuluillu oqaasiinik, kalaallilu kul-turiannik inooriaasiannillu ilinniagaqarsinnaaleqqullugu.

Akuuneruneq oqaatsitiguinnaangitsoq aamma sulisoqarnikkut allatigullu timitalerneqassaaq.

Nunat allamiut nunatsinnut nuuttarsinnaanerat, najugaqarallartarsinnaanerat nakkutigineqarnissaallu pillugit nunatsinni nammineerluta inatsisiliornissarput Siumup anguniassavaa.

Inuk tatigalugu – siunissaq upperalugu.

INEQARNEQ SANAARTORNERLU

Siumup anguniarppaa kikkut tamarmik peqqinnartumik inissaqarnissaat, qanoq akissarsiaqartigineq apeqqutaatinnagu.

Kalaallit inuiaat imminut pilersortut periarfissaminnik illersuissapput, sanaartugassatigullu nutaali-orneq siuttuuffigissavarput. Imminut pilersornerunissaq siunertarlugu periarfissanik atuilluarnissaq ilinniartitaanikkut eqqunneqassaaq.

Inissiat pitsaasuunissaat ineriartornermullu naleqquttuunissaat Siumup anguniagaasa pingaarnerit ilagaat.

Siumup anguniagaraa ineqariaatsit assigiinngitsut eqqarsaatigalugit aningaasaqarniarnikkut oqimaa-qatigiissitsisoqarnissaa, ineqariaatsit qanoq ittuugaluarpataluunniit najugaqarfinni atugarisat toqqissi-simanartuussammata.

Pingaaruteqarluinnarpoq ineqarfiliortiternermi aningaasalersueriaatsit nutaat pilersinneqarnissaat.

Kalaallit suliffeqarfii illersorlugit suliariumannittussarsiuussineq fagentreprisimik aallaaveqassaaq.

Suliariumannittussarsiuussinermi nunatta pissarititaanik aallaaveqartunik neqeroortut salliutinneqar-tassapput.

Siumup anguniagaraa nunatsinni amerlanerujartortut nammineq initaartarnissaat illutaartarnissaal-luunniit, tamannalu ilaatigut nammineq illussanut piginneqatigiilluniluunniit inissianik sanaartornis-sanut anigaasateqarfimmik pilersitsinikkut anguneqarnissaa siunniunneqassaaq.

Piginneqatigiilluni illulioriaatsit piorsarneqartuassapput ineriartortinneqartuarlutillu, kikkut tamarmik tulluarisaminnik inissaliorinnaaniassammata.

Illulioriternermi inissialioriternermilu innarluutillit periarfissaat isumannaarneqartassapput.

Nunatta pisuussutaanik aallaaveqartumik sanaartugassatigut immitsinnut pilersornerussaagut; ujaq-qat, sioqqat, qammasissiat, issoq assigisaallu atorlugit, aamma nunani allani misilittakkat atorluarne-risigut, soorlu Islandimi Norgemilu misilittakkat. Qisuinnarmik sanaartornerunnaarnerup kinguneris-savaa aserfallatsaaliineq annikinnerusoq. Pisuussutivut atorlugit atortussanik pilersuinnissaq suliffissa-nik nassataqassaaq, atortussanillu avataaniit tikisitsisarnerup annikillisaavigineqarnera aningaasar-tuutitigut sipaarutaassaalluni. Illulioriaatsit nutaat nunatsinni aallaavillit ujartorneqartariaqarput,

aamma nukissiutit ataavartut mingutsitsinngitsullu atorlugit sanaartukkat ineriartortittuarnissaat anguniarneqartariaqarpoq.

Issittumi illulioriaatsinut Sisimiuni Arktisk Teknologi allallu suleqatigalugit piorsaaviliortoqartariaqarpoq, ilinniartitaanikkut aningaasalersuinikkullu.

Pisortat illuutaannik inissiaataannillu attartortittakkanik piginnittutut ingerlatsinerup nakkutillinerullu kommuunerujussuarnit ingerlanneqalernissaa piviusunnngortinneqassaaq. Kommuunerujussuit tamarmik illulioritsernikkut inissialioritsernikkut aserfallatsaaliisarnikkullu naligiinnerusumik aningaasaliiffigineqartarlutik ingerlatsiviusarnissaat Siumup sulissutigissavaa.

Meerartallit, inuusuttullu ineqarnermikkut atugarissaarnerat qaffatsinniarlugu, uffarfilinnik, centralvarmelinnik, illunik peqqinnartunik tamatigut najugaqarnissaq anguniarneqassaaq, skibsovninik atui-neq atorunnaarsinneqarluni.

Nunaqarfinni illuliornermut iluarsaassinernullu aningaasaliisarnerit naapertuunnerusumik ingerlanneqartarnissaat anguniarneqassaaq.

Sanaqateqarluni illuliorarneq nunatsinni tamarmut atuuttusanngorlugu aningaasaliiffigeqqittariaqarpoq.

Suliffeqarfiit sulisunut inissialiorarnerini aningaasalersueriaatsit naapertuunnerusut pilersinnissaat Siumup sulissutigissavaa.

Sanaartornermi malittarisassat ullutsinnut naleqqussarsimasut atuutilersinneqassapput. Sanaartornermi nakkutillinerup pitsanngorsarneqartuassaaq. Sanaartornermi nakkutillineq sukannernerusooq kinguneqartitsinerusorlu pinngitsoorani eqqunneqassaaq.

Ilinniartut illoqarfinnut nunaarfinnulluunniit allanut nuullutik suliffimmi sungiusariartartut ineqarfigisartagassaannik pilersitsiortornissaq Siumup sulissutigissavaa.

Sanaartorsinnaanermut aningaasatigut attartorsinnaaneq tamanut ammaananeqassaaq, sumi najugaqarneq apeqqutaatinnagu. Akilersueriaaseq 20-20-60 atorlugu innuttaasut illuliornissamat periarfissaat ingerlaannassaaq.

Namineq illuliaasartut 'Type Illorput 2000' pitsaasutut nalilerneqartartut ingerlateqqineqassapput sineriappullu tamakkerlugu sanaartorneqarsinnaalersillugit.

Utoqqalinersiutillit illuminnik aserfallattaaliinermut namminneq periarfissaqanngitsut ikiorsiiffigineqarnissamat periarfissaqartariaqarput.

Ineqarnermut tunngatillugu Siumup makku ilanngullugit sulissutiginiarpai:

- Ineqarnermut tapiissutit aningaasartuutitut malinnaatittarnissaat, tapiissuteqartarneq ingerlaavartutillugu qummut killiliussat akit qaffakkiartornerat malillugu naleqqussartarlugit.
- Illut akimikkut naligiissaarneqartariaqarput, illut assigiit atortumikkullu assigiit assigiimmik akeqartariaqarput.
- Illut assigiikkaluarlutik atortumikkut assigiinngissuteqartut, soorlu ilaat skibsovninik kiassar-tut, uffarfeqanngittut, imeqanngitsut, eqqakkanut kuuffeqanngittut il.il. akikinnerusumik najungarineqartariaqarput.

- Inissianut attartortakkanut akiliutaasartut qaffasippallaaqaat, taamaattumik aningaasartuutit pisariaqannginnerusut soorlu allaffissornerujussuarmut assigisaannullu atorneqartartut piiarneqartariaqarput.
- Inissaaleqinerup qaangerneqarnissaa anguniarneqassaaq. Inissaaleqineq qaangerneqassaaq tamanit akilerneqarsinnaasunik inissaqartitsinikkut.
- Inissiat ajoquteqanngikkaluarlutik inoqanngitsut piaartumik inuttalerneqartassapput.
- Inissiarsuarni init imermut kiassarermullu måler-ilersorneqassapput atugaq kisiat akilersorneqartalissammat.
- Suliffiit inuttassaqaanngitsut inuttalerumallugit nunaqqatitsinnut inissamik neqeroorneq eqqunneqassaaq.
- Pisortat inissiaataannik attartortitsinikkut aningaasarsiortarnerit pinngitsoortinniarlugit nakkutilliineq eqqunneqassaaq.
- Inigisamik aserfallatsaaliiniarnermi erniatigut oqilisaasoqassaaq.
- Utoqqarnut tulluartut inigiuminartut pilersinneqassapput.
- BSU-mik illuutit kingornunneqarnissaannut aqqissuussineq oqilisaanneqassaaq, kinguaanut akiligassat oqimaatsuusinnaanerit millisarniarlugit.
- Sanaartornermi ilinniartut inissaqartinneqarsinnaanerisa (lærlingehjem) eqqunneqarsinnaanera misissorneqassaaq.
- Inissiat atortorissaarutitigut oqummut illersuuteqarsinnaanerit atuutilersinneqassaaq.

Amerlavallaatigut ineqarnermut akiliutaasartut qaffasippallaaq kingunerisarpaat anisitat amerlinerat, tamannalu ilaatigut ilaqutariinnik aseruisarpoq. Allaat nunaqqatitta ilaat containerini inissinneqartalersimapput, naak piffimmi illut inoqanngitsut igalaavi matuuinnaakkat amerlagaluaqisut, taakkulu anisitaasimasunit atorneqarsinnaalluarluartut. Taamammat Siumup makku ilanngullugit sulissutiginiarpai:

- Kommuunit Naalackersuisullu peqatigiillutik pisussaaffigilissagaat sinerissami tamarmi pisortat illuutaasa inissiaataasalu inoqanngitsut piaarnerpaamik piffinni innuttaasunut ineqarfinngortinnissaat siunertaralugu pitsaassutsikkut nalilersorneqarnissaat, akikitsumik ineqarfiulersinnaanissaat siunertaralugu.
- Ineqarnermut akiligassaqarpallaalersartut siunnersorneqarnikkut akilersuinissamut pitsaasumik isumaqatigiissuteqarfigineqartalernissaasa aqqutissiuunneqarnissaa.

ISUMAGINNINNEQ

Inuiaqatigiit ineriartoqqinnissaannut siuariartornissaannullu atugarissaarneq tunngaviussaaq. Inuiaqatigiit atugarissaarnikkut nukittuumik inissisimasut ilaqutariit tunngavissaraat ikiorneqarnissamillu pisariaqaritsisut ikiorneqarnissaat qulakkeertariaqarluni. Inuiaqatigiit atugarissaarnerat pitsaasoq tassaavoq peqqinnissamut ilinniarnissamut suliffeqarnissamullu atugarisatigut periarfissaqarneq, sumi inissisimaneq apequtaatinnagu.

Siumut tunngaviusumik isumaqarpoq nunatsinni innuttaasoq kinaluunniit peqqisooq imminut napatinnissaminut killilerneqanngitsoq. Nunatsinni inuk kinaluunniit atugarisami pitsanngorsartuarnissanut akisussaaqataavoq.

Siumut isumaqarpoq innuttaaqataasoq kinaluunniit pisussaafeqartoq ilaqtaminut, qanigisaminut nunaqqatiminullu inooqataanermini timikkut tarnikkullu inuunerup atoruminartuunissaanut suleqataanikkut akisussaaqataassalluni.

Siumut isumaqarpoq inunnik isumaginninnikkut sullissinerit ikiorsiisarnerillu tamarmik, naatsorsueriaatsit naleqassutsimik aallaaveqartut sakkugalugit, ingerlaavartumik nalilersorneqartariaqartut naleqqussartuarneqarlutillu. Taamaaliornikkut nunatsinni sullinneqartunut tamanut sullissineq pitsaernerpaq naligiinnerusorlu anguneqassaaq, tamannalu ineriartortinneqassaaq Namminersorlutik Oqartussat kommunillu suleqatigiinnerisigut. Isumaginninnikkut sullissineq imminut ikiornissamik aallaaveqartillugu ingerlanneqartassaaq.

Siumut isumaqarpoq inunnik sullissinermi sulisorisat tamarmik ataavartumik pikkorissartinneqartarnissaat periarfissaajuartariaqartoq. Taamatuttaaq Siumut isumaqarpoq sullissinermi ilisimasamik katersuiffik kommunini sullissiniarnermi iluaqutaasussaq pilersinneqartariaqartoq.

Isumagineqarnissamik pisariaqartitsisut imminut ikiorsinnaanngorlugit ikiorserneqartarnissaat Siumup politikkerisaa aamma kommunerujussuit siunnerfigisariaqarpaat.

Maannakkut ajornartorsiutaavoq isumaginninnerup iluani ilinniarsimasut illoqarfanni angineriikkumanerunerat. Taanna atorfinitsitsinermi isumaqatigiissutitigut eqaannerusumik aaqqiiffigisariaqarpoq.

Suliagut tamarmik meeqqanik ilaqtariinnillu ingerlallualersitsinissamik siunertaqarput:

- Inunnik sullissisut ilisimasaasa atorluarneqarnerunissaat siunertaassaaq.
- Ilaqtariit siusinaartumik ikiorserneqartarnissaat anguniarneqassaaq.
- Kommunit akornanni assigiimmik inatsisit tunngavigalugit sulisoqassaaq, tamanna anguniarlugu ataqatigiissaarisussamik pisariaqartitsisoqarnera oqariartuutigineqartariaqarpoq.
- Tarnikkut napparsimasut saaffiginninnissamut ikorfartorneqarnissaat pimoorullugu anguniarneqassaaq.
- Tarnimikkut innarluutillit periutsit allat atorlugit ikiorsorsorsinnaanissaat sutigut tamatigut anguniarneqartariaqarpoq.
- Atuarfeqarfanni inunnik isumaginninnermi siunnersortinik kommunini tamani pilersitsinissaq angunianeqartariaqarpoq.
- Inunnik isumaginninneq assannik amerlasuunik pisariaqartitsivoq siunissarlu ungasinnerusooq eqqarsaatigalugu utoqqaat amerliartortussaapput, taamaattumik siunissami sulisussat isumannaarnissaat aqutissiuunneqartariaqarpoq.
- Angajoqqaarsiat atugaasa pitsanngorsaaviginissaat nalilersornissaallu isumagineqassaaq.
- Inunnik isumaginninnerup iluani pinnaatitaaffiit, soorlu angajoqqaat innarluutilimmik meerrallit pinnaatitaaffii, erseqqarissumik paasinartumillu susasaqarfanni saaffiginnittarfinnilu takuneqarsinnaaneri aqutissiuunneqassapput Innarluutillit oqaaseqartartortaavat peqatigalugu.

ILAQTARIIT

Ilaqtariit inuiaqatigiinni qitiupput. Ilaqtariit susassareqatigiinnerlu pillugit politikkissamik nutaamik pilersitsisoqassaaq. Tamatumani aamma nunani sanilerisatsinni misilittakkat iluatsilluartumik kinguneqarsimasut isumassarsiorfigineqassapput.

Ilaqtariit tunngavissinneqassapput meeqqat inuunerminni aallartilluarsinnaaqullugit, tamanna piviusunngortinneqassaaq Inatsisartut, Naalakkersuisut, kommuunit, kattuffiit, angajoqqaat susasaqartullu allat tamaasa suleqatigiinnerisigut.

Angajoqqaat meeqqami atugarisaannut akisussaanerpaapput. Meeqqat sumiginnakkat pillugit suliniuteqarnermi innuttaasut peqatiserinissaat Siumup pingaartippaa pisariaqartillugulu. Peqatigisaanik

ilaqutariinnik ataatsimoortitsilluni sullissineq nukittorsarneqassaaq, ilaatigut ilaqutariinnut højskolertitsisarnerit ingerlatiinnarneqarnerisigut piorsaaffiginerisigullu.

Ilaqutariit siunnersorneqarnissamik pisariaqartitsisut piaartumik ikiorneqartarnissaat Siumup aqqu-tissuutissavaa, taamaasiornikkut meeqqanik angerlarsimaffiup avataanut inissiisarneq aamma annikil-lisarneqarsinnaaqqullugu.

Ilaqutariit siunnersorneqartarnerat pitsaanerusunngorlugu ingerlaqqittariaqarpoq, tamatumunnga naammattunik ukiut tamaasa aningaasaliisoqartarnissaa qulakkeersimajuartariaqarpoq.

MEEQQAT INUUSUTTULLU

Siumup anguniarpaa meeqqanik inuusuttunillu qiimasumik toqqissisimasumillu peroriartortitsinis-saq. Isumassuineq susassareqatigiinnerlu inuiaqatigiinni toqqammavittut inisseqqinneqarnissaannut innuttaasugut tamatta peqataanissarput Siumup kaammattuutigaa.

Meeraaneq kingusinnerusukkut inersimasunngornissamut piareersarfiinnaanngilaq, imminili naleqar-luni. Misigisaqarluarluni, eqeersagaalluni toqqissisimallunilu meeraasimaneq inuup ineriartornera-nut tunngaviuvoq pingaaruteqarluinnartoq. Meeqqat pisariaqartitaat ilaatigut isumagineqarsinnaapput ilaqutariinnut politikkeqarnikkut, meeqqat ineriartornerannut angajoqqaat piffissaqartillugit akisus-saaffimmillu tigummiarnissamut periarfissillugit.

Siumup anguniarpaa meeqqat, inuusuttullu toqqissisimasut, peqqissut, tarnikkut timikkullu nukittuut kinaassutsiminnillu ilisarissimannittut pilersinnissaat.

Siumup anguniartuarppaa ernereernerup kingorna sulinngiffeqartarnerup sivitsornissaa, angajoqqaan-ngortut sivilinnerpaamik meeqqatik angerlasimaffimmi toqqissillutik najorsinnaaniassammatigit. Angajoqqaanngortut sivikinnerusumik sulisinnaanissamut qinigassaqaqtariaqarput. Siumup aamma anguniarpaa pisortat suliffeqarfiini tamani akissaatitigut annaasaqaataangitsumik sulinngiffeqar-tarnerup ingerlanneqartarnissaa, taamatullu ilaqutariinnut politikkip pilersinnissaa.

Ilaqutariussuseq suliffeqarnerlu oqimaaqatigiittariaqarput. Meeqqat tamarmik ilinniarsimasunik pe-rorsaasulimmi meeqquerivimmiinnissamik neqeroorfigineqartariaqarput. Meeqquerivinni sulisut ilinni-arsimangitsut ilinniartinneqartarnissaat isumannaartariaqarpoq. Ilaqutariit meerartallit pitsaanerppaa-mik sullinneqarnissaat anguniarlugu, meeqquerivinni meeqqanik sullissisut siunnersorteqalernissaat periarfissinneqassaaq, angajoqqaat qanimut suleqatigalugit.

Meeqquerivinni, meeqqat atuarfianni, ilinniarfinnilu ilaqutariinnermut meeraqarnermullu tunngasut atuarfiup peqqinnissaqarfiullu akornanni aaqqissuussaasumik aalajangersimasumillu siunertaqartu-mik ingerlanneqartalernissaat anguniagassatut siunniunneqarpoq.

Meeqqanik sumiginnaasarneq akuerineqarsinnaanngitsoq akiorniarlugu pisortanit suliniutit ersarissut ilungersuullugit ingerlateqqinneqassapput, angajoqqaat, meeqqueriviit atuarfiillu suleqatigalugit.

Meeqqat inuusuttuaqqallu sakkortuumik tarnikkut suliassalersimasut immikkut suliarineqarlutik ataqatigiissumik isumagineqartarnissaat piaartumik pitsanngorsarneqassaaq, taamatullu immikkut ikiorneqarnissamik pisariaqartitsisut sullinneqarnerat pitsanngorsarneqassalluni susassaqtartut tamaa-sa suleqatigalugit.

Meeqqanik inuusuttunillu sullissivinnut tamanut taakkunanilu sulisunut piunasaqaatitigut aalianger-sakkat pisariaqartitamut naleqqussarnissaasa suliarineqarnissaallu siunniunneqarpoq.

Meeqqat inuusuttullu angajoqqaaminnut utoqqartaminnullu attaveqarnerulernissaat anguniarlugu angajoqqaat peqqinnartumik inuuneqarnissamik qaammarsarneqarnikkut piunaffigineqarnerulis-sapput. Tapersersorneqarnerup immersorneqarnerullu ingerlaavartuunissaat kaammattuutaajuas-saaq.

Meeqqanut akisussaaffeqartunut, angajoqqaajusunut inatsisitigut piunaffiginninneq ersarissarneqas-saaq, angajoqqaajusugullu tamatta meeqqatta pitsaanerpaamik atugaqarnissaat siunertaralugu sulinis-satsinnut immitsinnut piunaffiginerunissarput tamatta isumagissagipput Siumup kaammattuutigaa. Meeqqat Inuusuttuaqqallu pisinnaatitaaffiisa illersorneqarnissaat timitalikkamik isumagineqartoq ingerlaannassaaq, inatsisitigullu nutarterinerni meeqqat inuusuttuaqqallu qitiutinneqarlutik pisari-aqartitaallu salliutinneqarlutik allannguinerit suliarineqartassapput. Siumup qulakkeerniarpaq mee-q-qat pisinnaatitaaffiisa ersarissamik inuiaqatigiinnut paasititsiniutigineqartarnerisa ingerlaannarnissaa.

Siumup Inatsisartut, Naalakkersuisut kommunillu peqatigalugit sulissutiginiarpaa ukiuni aalajanger-simasuni meeqqat inuusuttullu atugarisaasa tamakkiisumik pitsannorsarneqarnissaat, ima ilusilik-kamik:

- Inatsisartut, Naalakkersuisut kommunillu piffissami 2018-2021 meeqqat inuusuttullu atugarisaannik pitsannorsaanarlutik tunngavissanik immikkut suliaqassapput.
- Inatsisartut, Naalakkersuisut kommunillu ukiuni taakkunani suliniutissat piviusunngortinnis-saannut suleriaasissaminnut pilersaarusiussapput, siunertanullu aningaasaliissuteqartoqarnis-saa qulakkeerneqassalluni.

Suliassaannut ilanngullugit makku pingaartinneqassapput:

- Meeqqat oqaaseqartartuata meeqqat pillugit misissuinerminni saqqummiuttagaasa malitseqartinnissaat Siumup eqqumaffiginiarpaa.

INNARLUUTILLIT

Innarluutillit pisinnaatitaaffii illersorlugit sulinerup ingerlanneqarnissaa qulakkeerumallugu Innar-luutillit oqaaseqartartuat Siumup siuttuuffigisaanik pilersinneqarpoq.

Nunatsinni innarluutillit ikiorserneqartarfii isumagineqartarfiilu pitsannorsarneqassapput atukkanut naleqqussarlugit, taamatullu nunatsinni innarluutilinnut najugaqarfiit pisariaqartitsinermut naaper-tuuttut sulisoqarnikkullu naleqqussaaffiusut sapinngisamik pitsaanerpaamik ingerlanneqassapput.

Innarluutillit sulisinnaasut sulerusuttullu isumagineqartassapput taakkununga suliffiit naleqquttut atorluarnerisigut. Innarluutilinnut suliffissat nunaqarfinni illoqarfinnilu pisariaqartitsineq naapertor-lugu piorsarneqassapput.

Inuiaqatigiit avatangiisillu piareersarneqassapput innarluutillit akuusinnaangortillugit, soorlu qamu-tinik assakaasulinnik atuisut suliffeqarfinnut, pisortat kommunillu allaffeqarfiinut, aningaaserivinnut allanullu isersinnaangortillugit.

Innarluutillit tarnimikkullu nappaatillit isumagineqarnerat pitsaanerpaaq angujumallugu sullissinis-samik ilinniagallit amerlisarneqassapput ullumikkullu sulisorineqartut pikkorissartuarnissaminnut periarfissaqartinneqartassallutik.

Timikkut tarnikkullu innarluutillit inissaqarnertigut, atuarfeqarnertigut, sulisoqarnertigullu piorsaaffigineqassapput, pisariaqartitaallu naapertuuttumik Namminersorlutik Oqartussanit Kommunerujus-suarnillu aningaasalersorneqarlutik.

Nunatsinni tarnikkut nappaatillit isumagineqarnerat pitsanngorsarneqartuassaaq atornerluisunullu katsorsaasarneq piorsarneqartuassalluni.

Timikkut innarluutillit inissaqartinniarnarat piorsarneqassaaq, ininik naleqquttunik sanasoqarneratigut, nammineersinnaangitsullu eqqarsaatigalugit najugaqarfinnik pilersitsiortornikkut.

Innarluutilinnik meerallit pitsaaneruseqarnissamik kiffartuunneqassapput. Innarluutilinnut sullissisut ataasiakkaat aalajangersimasumik innarluutilinnik sullissisutut sungiussisimalluartut amerlisarnissaat sulisutigineqassaaq. Innarluutillit illoqarfimmut allamut inissinneqarsimasut pisariinneruseqarnissamik sullinneqartarnissaat aamma pisariaqarpoq. Innarluutillit ajunnginneruseqarnissamik atungaqassappata pisariaqarpoq angajoqaat attavigilluarneqartarnissaat. Innarluutillit ilaquuttaminnut tikeraartinneqartarnerat aqqis-suussaaneqarnissamik tamanullu naammaginartumik ingerlanneqartariaqarpoq.

Timikkut tarnikkullu innarluutilinnik sullissisut ataavartumik pikkorissartinneqartarnissaat pisariaqarpoq.

Ersinngitsumik innarluutillit paasineqajaarnerusalernissaannut iliuusissat pilersinneqassapput, sullinneqartarnerisalu pitsanngorsarnissaat Siumup sulisutigissavaa. Angajoqaat ersinngitsumik innarluutilinnik meeqqallit ulluinnarni oqilisaaffigineqartarnissaasa aqqutissiuunneqarnissaa nalilersorneqassaaq.

UTOQQAAT

Utoqqaat pillugit politikkitanni inuup naleqassusia aallaaviuvoq - tamatumalu siunertaasa ilagaat toqqissisimaneq pitsaassuserlu.

Nunatsinni utoqqanngorluni inooqataaneq nuannersuusariaqarpoq. Utoqqaat illoqarnikkut sussassa-reqatigiinnikkut aningaasaqarniarnikkullu atugarissaartut inuiaqatigiinni suleqataajuarnissamut piurmassuseqassapput, taamaattumik utoqqaat ajunngitsunik atugaqarnissaat periarfissaqartitaanissaallu Siumup sulisutigiuarpa.

Innuttaasut utoqqalisut suliffeqareernermit utoqqalinersiuteqalernissamut pitsaasunik atugassaqarnissaat qulakkerneqassaaq, suliffeqarfiillu tamatumani akisussaaqataanerit pissusissamisoorpoq. Utoqqaat imminnut ikiorsinnaangitsut nammineq angerlarsimaffimmini sapinngisamik sivisunerpaamik najugaqarnissaat qulakkerneqassaaq, angerlarsimaffimmi ikiorteqarnikkut. Utoqqaat ikiorneqarnissamik pisariaqartitsisut angerlarsimaffinni, paaqqinnittarfinni ininilu illersugaasuni pitsaasunik naammattunillu inissaqartinneqassapput.

Siumut isigaluni utoqqalinersiutissanut aningaasaateqarfinnik aqqisussinikkut utoqqaat aningaasaqarnikkut pitsaasunik atugaqarnissaat qulakkerneqassaaq. 65-iniik ukioqalernermit utoqqalinersiuteqalernissaaneq periarfissaajuartariaqarpoq. Utoqqaat utoqqalinersiutillit saniatigut isertaqarusuttut periarfissaqartuartaqarput utoqqalinersiutiminnik ilanngaaffigineqaratik. Utoqqaat tamarmik nalingiimmik utoqqalinersiuteqassapput, katissimaneq, aappariinneq najungaqatigiinnerluunniit apeqqutaatinnangu.

Nunatsinni inuit tamarmik utoqqalinersiuteqarnissamut aaqqissuussiffigineqarnissaat kattuffiit suleqatigalugit piviusunnigortinneqassaaq.

Siumup pingaartippaa Utoqqaat Nipaata Kattuffiat ersarissumik utoqqarnut politikkeqarnertigut qanimut suleqatigineqartuarnissaa. Kommunit aaqqissuuteqqinneqarsimanerat ilutigalugu utoqqaat siunnersorteqartarnissaat isumannaarneqatariaqarpoq.

Siumup sulissutigaa inoqarfinni tamani utoqqaat ataatsimuualaartarnissamut timersoqatigiittarnissamullu periarfissaasa pitsaanerulersinneqarnissaat.

PEQQINNISSAQ

Siumup suliniutiguassavaa innuttaasut peqqinnissakkut inooqatigiinnikkullu pitsaanerpaamik sullinneqarnissaat atugaqarnissaallu.

Innuttaasut tamatta peqqinnartumik inuuneqarnissarput nammineq akisussaaffigaarput. Innuttaasut tamatta pisussaaffigaarput inoqatitta peqqinnartumik inuunissaannut aqutissiuusseqataassalluta.

Peqqinnissatta sulissutiginerani inuiattut naleqartitavut makkua tunngavigineqassapput:

- * Peqqissuuneq
- * Torersuuneq
- * Qiimasuuneq
- * Akisussaaffeqarneq

Peqqinnissarput eqqarsaatigalugu taakkua inuiattut naleqartitatsinnut ilaasutut aalajangiutissavagut.

Nunatsinni innuttaasut najugaqarfinni tamani sapinngisamik assigiiartumik sullinneqassapput. Innuttaasut nunaqarfinni isorliunerusunilu sullinneqarnerat pitsanngorsarneqartuartaqarpoq eqaal-lisaavigineqartuartaqarlunilu. Nunatsinni nakorsiat tamarmik pitsaanerumik sullinneqartarnissaat Siumup anguniartuassavaa. Illoqarfinni nakorsiartarneq nutaamik aaqqissuunneqartariaqarpoq, innuttaasut amerlassusaat naapertorlugu sullissisoqalersillugu.

Innuttaasut kikkulluunniit aalajangersimasumik nakorsaqtalernissaat anguniarneqassaaq. Innuttaasut 60.000-iugutta, nakorsallu ataatsip innuttaasut 500-t sullitassarissappatigit taava nakorsat 120-t pisariaqartinneqassapput, nakorsiartarneq eqqarsaatigalugu. Tamanna anguneqarsinnaasutut nalilerneqarpoq.

Peqqinnissaqarfimmi ingerlalluurtumi pinaveersaartitsinermik aallaaveqartumik kikkut tamarmik sullinneqarnissaat pingaaruteqarpoq. Atornerluisuusarneq inuiaqatigiit atugarissaarnissaannut ulorianartorsiortitsisarpoq. Tarnikkut inuttullu ajornartorsiuteqarnermik tunngavilimmik katsorsartariaqartut tamarmik akeqanngitsumik, eqaannerusumik sukkanerumillu katsorsarneqarsinnaanissaat ammanneqartariaqarpoq.

Kræftimik nappaateqalersimasut tamarmik immikkut peqqissarneqarnerminnut pilersaarusiunneqartarnissaat pingaartorujussuuvoq. Kræftimik nappaateqalersimasut katsorsarneqartarnerat Danmarkimi ingerlanneqartartoq aamma nunani allani, soorlu nunani avannarlerni, ingerlanneqartarsinnaanissaa periarfissarsiuunneqassaaq, tamatumunngalu ilanngullu ilaqquttat qaninnerit qanimut ikorfartueqataasinnaanissaat aqutissarsiuunneqartariaqarluni.

Kalaallit Danmarkimut peqqissariartarnerat nunatsinnut nuunneqartariaqarpoq. Danmarkimi ullumikkut suliaritittarnerit eqqarsaatigalugit minnerpaamik pitsaaqataanik nunatsinni ingerlanneqarsinnaanissaat siunertaralugu periarfissat pilersinniarneqassapput.

Peqqinnissakkut anguniagassat:

- Meeqqat toqusartut ikinnerulernissaat.
- Naartuersittartut ikinnerulernissaat.
- Ajoqusernerit ajunaarnerillu ikinnerulernissaat.
- Pujortartartut ikiliartuinnarnissaat.
- Ikiaroorumiutit atugaanerisa anikillisartuarnissaa.
- Imigassamik atuinerup annikillisartuarnissaa.
- Nerisassat peqqinnarnerusut nerineqarnerulernissaat.

Peqqissartunik nerisatigut sullissineq pitsanngorsarneqassaaq, kalaaliminernik nerisaqartitsinissaq periarfissaqartinneqarnerusariaqarpoq. Kalaaliminernik nerisaqarnerput annikippallaaqaaq, naak piniartortavut tunitsivissaaleqisartut, illuatungaaticigullu nunanit allaniit neqinik eqqussuivallaarluta. Napparsimavinni peqqissartullu inaanni uninngasut piomagunik kalaaliminertornissamut periarfissaat ullumikkornit pitsaanerunissaat isumagineqassaaq.

Nunaqarfinni, isorliunerusuni illoqarfinnilu inukinnerusuni peqqinnissakkut sullissineq naammaginnanngilluinnarpoq – sulisut ilinniarsimasut sulinngiffeqaraangata nunaqarfinni aqutsisut ilaatigut sulisunngortinneqartarnerat akuersarneqarsinnaanngilaq qaangerneqartariaqarlunilu. Nunaqarfinni ilinniarsimanngitsunik nakorsaatinik paarsisussanik sulisoqartarneq pissusissamisunngilluinnarpoq.

Nappaatit sulluunniit tunillaattarnerat annikillisinniarneqassaaq. HIV-p inuiaqatigiinni siaruaqqis-sinnaanera pimoorussinikkut pinngitsoortinniarneqassaaq.

Aalaatsitigut nappaateqalersarnerup pinaveersarneqarnera annertusarneqassaaq, nappaatigineqale-reersimatillugulu katsorsaaneq pitsanngorsarneqassalluni.

Nunatsinni timmisartunik ambulancetut atugassanik peqalertariaqarpugut, nunami immikkoortukaartumik inissisimasussanik. Taamaaliornikkut aamma timmisartut atorlugit innuttaasut minnerpaamik qaammammut ataasiarlutik nakorsiarsinnaanissaat periarfissinneqassaaq. Ambulancefly-t nakorsamik, peqqissaasumik, tarnip pissusaanik ilisimasalimmik kigutilerisumillu inuttaqartinneqassapput, taakkualu nunatsinni Danmarkimiilluunniit pissarsiarineqarsinnaanngippata nunanit allanit sulisussat pissarsiarinissaat piareersimaffigineqassaaq. Tassa peqqinnissaqarfiup rejsehold-iatut sullissapput.

”Pipaluk” – alimasissumik nakorsiartarneq (telemedicine) - ullumikkut pioreersoq atorluarnerussaaq.

Peqqinnissaq eqqarsaatigalugu inuiannik sullissineq pitsanngorsaavigigutsigu, sinerissamilu sumilluunniit peqqinnissamik sullissineq annertusarutsigu, qularinngilarput 1,5 milliard koruunit pallilugit ullumikkut peqqinnissaqarfimmut atorneqartartut siunissami atorluarneqarsinnaalissasut, taamaallunilu rejseholdinut ambulancefly-nullu aningaasartuuteqarnerulernissaq allatigut sipaaruteqarsinnaalernermik kinguneqarsinnaassalluni.

PINAVEERSAARTITSINEQ KATSORSAANERLU

Pinaveersaartitsineq aqutigalugu inuiaat peqqinnarnerusumik inuuneqarnissaannut aqutissiuus-sineq isumaginniffiit tamarmik suleqataaffigisaannik ingerlanneqartariaqarpoq. Pinaveersaartitsi-nermik suliaqarnej nukittorsartuassaaq - qitiusumi najugaqarfinnilu ataasiakkaani. Suliniarnermi innuttaasut suleqatigineqassapput.

Pinaveersaartitsineq pillugu Siunnersuisoqatigiit nuna tamakkerlugu atuuttut ataavartumik angu-niakkanik periusissanillu naleqqussaallutik siunnersuusiortassapput, inuiaqatigiit naleqartitaat pingaartitaallu aallaavigalugit.

PAARISA tassaassaaq pinaveersaartitsineri suliniarnermi aamma peqqissutsimik siuarsaaner-
mi Naalackersuisoqarfinni kiisalu kommunini suliniutinut attaveqaataallunilu ataqatigiissumik sulini-
arnissamut siuarsaasoq. PAARISAP suliaasa pitsaasut innuttaasut akornanni suli sunniuteqarnerusu-
mik atuutsinneqalernissaat siunertaralugu Naalackersuisut kommuunerujussuillu aaqqissuusseqati-
giinnissaat Siumup sulissutigissavaa. Ullumikkut aningaasarpasut pinaveersaartitsineri PAARI-
SA INUUNERITTA-lu aqutigalugit atornejartarput, aningaasallu taakku atornejartartut kommune-
rujussut aaqqissuuneqarnerini atornejartarneri naleqqussartariaqarpoq.

Ullumikkut inuusuttorpasut naartuersittarput tamannalu inuttut naleqassutsimut annertuumik sun-
niuteqartarpoq peqqinnissaqarfinnullu annertoqisumik suliakkersuilluni.

Pinaveersaartitsineri suliat annertusineqassapput, aamma kinguaassiuutitigut atornerluisut ator-
nerlugaasimasullu sullinneqalernerini nanginneqassapput.

Imerajuttunik, ikiaroorajuttunik aningaasanoorajortunillu katsorsaanerit tamarmik peqqinnissaqar-
fiup iluanilersinneqassapput. Katsorsaasut peqqinnissaqarfinni atorfeqartuussapput, innuttaasullu
peqqissarnissamik pisariaqartitsisut akeqanngitsumik katsorsartissinnaalernissaat isumagineqassal-
luni.

Isumaginninnermut ukiut tamaasa aningaasartuuterpassuaqartarnej eqqarsaatigalugu pinaveersaar-
titsineri aningaasaliissuteqarluartarnikkut siunnersuisarnerit pitsaanerulernerisigut isumaginner-
nermut aningaasartuutaasartut apparsarneqarsinnaassapput.

ILINNIARTITAANEQ

Nunarsuarmi tamarmi sukkatsikkaluttuinnartumik ineriartorfiusumi nunatsinni innuttaasut ilinniarluarsimallutillu qaammaasaqarluartuunissaat Siumup pingaartilluinnarpaa, tassami Naalakkersuinikkut, niuernikkut teknikikkullu ineriartornermi, nunattalu nunanik allanik suleqateqarnerani ilinniarluarsimassuseq pingaaruteqaraluttuinnartumik inissisimammat. Taamaammat tuluit oqaasii takornartat oqaasiini ilinniarneqarsinnaasuni sallinngortinneqarnissaat suliarineqassaaq.

Siumut isumaqarpoq meeqqat atuarfianni, atuarfinni ingerlaqqiffiusuni, inuussutissarsiutitigut ilinniartinnarfinni sivisunerusumillu ilinniartitaanermi nunanut allanut unammillersinnaasumik ilinniarnissamut ilinniaqqinnissamullu pisortat periarfissaqartitsinissaat qulakkeersimajuarneqassasoq.

Ilinniarnermut tunngatillugu Siumup makku ilanngullugit sulissutiginiarpai:

- Ilinniartunut praktikkerfissat eqqarsaatigalugit eqaannerusumik aqqissuussisoqartarnissaa anguniarneqassaaq.
- Danmarkip avataani, nunani allani ilinniarniartunut oqaatsinilluunniit pikkorissarniartunut aningaasatigut tapiissuteqartoqartarnissaa periarfissanngortillugu aqqissuussisoqassaaq.
- Sanasungorniarnermi praktikkerfissat ajornartut qaangerniarlugit inatsisitigut aqqissuussisoqassaaq, tamatumani praktikkerfiusinnaasut amerlanerulernissaat qulakkeerumallugu.
- Ilinniartitsisunut inissat pitsaanerit atugarisallu pitsaanerit ujartorneqassapput.
- Nunatsinni ilinniartinnarfinni tamani kalaallisut misilitsittoqarsinnaanera anguniarneqassaaq.
- Inuiattut pingaartitagut pillugit utoqqaat ilinniartitsinermi atorluarneqartarnissaat aqutissiuunneqassaaq.

MEEQQERIVITSIALAK

Meeraq qitiutillugu angajoqqaat peqataatillugit Meeqquerivitsialak ingerlanneqassaaq. Meeqqueriviit meeqqat avatangiisaannut, kulturitsinnut, ilinniartitaanermullu naapertuuttuussapput. Meeqqueriviit timikkut tarnikkullu peqqissuunissaq siunertaralugu perorsaaffiussapput.

Meeraaqquerivinni meeqquerivinilu tamani siunertat anguniakkallu ersarissut pilersinneqassapput, taamatullu akisussaaffiit pisussaaffiillu ersarissut pilersinneqassallutik. Meeqquerivinnik ingerlatsinermi nakkutilliineq Namminersolutik Oqartussanit ingerlanneqartoq pitsanngorsarneqassaaq aqqissuuteq-qinneqarlunilu. Meeqquerivitsialak atuarfitsialallu imminnut ataqatigiilluassapput, aqqissuulluagaa-sumillu angajoqqaat qanimut suleqatigineqassapput.

Kalaallit kulturerput aallaavigalugu meeqquerivinni perorsaaneq ingerlanneqassaaq.

Meeqquerivitsialaap atuarfitsialaallu siunertaannut ilinniartitsisut perorsaasullu ilinniartitaanerat naleqqussartuarneqartuassapput.

ATUARFITSIALAK

Meeqqat angusarissaarnissaat atuarfiup angerlarsimaffiullu suleqatigiilluarnersigut anguneqassaaq, taamaattumik angerlarsimaffiup atuarfiullu suleqatigiinnerat nukittorsartuartaqarpoq.

Atuarfitsialammi ilinniartitsisut pitsaanerpaanik tunngavissaqarnissaat atortussaqaarnissaallu qulakkeertariaqarparput, meeqqavut pitsaanerpaamik ilinniartinneqassappata. Tamatumunngalu ilanngulugu atuariit pisortaasa atuarfitsialammut naleqqussaannermut atatillugu pikkorissartinneqartarnissaat periarfissaajuartariaqartoq.

Meeqqat atuarianni angajullernut ilinniarfissanik siunnersuineq annertusarneqarlunilu pitsanngorsartariaqarpoq, ingerlaqqinnermi ikinnerpaat unitsitsiinnartarnissaat anguniarlugu.

Meeqqat atuarianni ilinniartitsisussaqaarneq anguniarlugu Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik Ilinniarfissuarlu suleqatigiilluinnartariaqarput. Najugarisami ilinniartitsisunngorniartarneq annertusarneqartariaqarpoq. TV, radio internetilu ilinniartitaanermut tapertaralugit alimasissumik atuartitsineq ingerlanneqartassaaq. Ilinniartitsisut ilinniarsimasut nunaqarfinni amingaataasernerat aaqqiiviginiarlugu Siumup anguniagaraa naleqquttunik inissaqartitsisarnissaq.

Kulturerput kinaassuserpullu aallaavigalugu atuartitsineq immikkut ilisimasallit atorluarnerisigut ingerlanneqassaaq.

Ilinniartitsisut nunani allani ilinniaqqissinnaanerit periarfissaajuassaaq.

Siumup anguniarpaa Naalagaaffiit Peqatigiit (FN) meeqqat pisinnaatitaaffiiniq oqariartuuteqartarneq atuarianni pinngitsoorani atuartitsissutigineqartassaaq.

INUUTISSARSIORNERMUT ILINNIARTITAANEQ

Kikkut tamarmik ilinniarsinnaanissaat Siumup anguniarpaa.

Ilinniarneq siunissamut aningaasaliineruvoq, taamaattumillu ilinniarnermut ilinniaqqinnermullu kikkut tamarmik periarfissaqartuarnissaat anguniartuartaqarpoq, nunatsinni nunattalu avataani ilinniartut atugaasa inissaqartinnissaasalu isumagilluarneqarnerisigut. Aamma ilinniartunut meerartalinnut inissaqarnikkut meeqqerivissaqarnikkullu atugassaritneqartut pitsanngorsarneqassapput.

Nunatta avataani ilinniartut naammassigunik nunatsinnut uternissaat eqqarsaatigalugu eqaannerusumik aaqquussivigineqartarnissaat qulakkeerniartariaqarpoq.

Ilinniarnermut aningaasaliinerunissaq Siumup sulissutiguarpaq. Suliffinnik nutaanik aallartitsiniarnissaq siunertaralugu ilinniarfimmik pilersitsinissaq anguniarneqarpoq. Inuussutissarsiornermik ilinniartitaaneq annertusarneqassaaq, inuiaqatigiit pisariaqartitaat aallaavigalugit inuussutissarsiornermilu susassaqartut suleqatigalugit.

Teknikkikkut aamma niuernikkut ilinniartitaanermut amerlanerusut ilinnialertarnissaat qulakkeerniarlugu inuussutissarsiutitigut ilinniarnertuutut ilinniarnertit annertusarneqassapput; tassaasut HTX aamma HHX.

Qitiusumik ilinniarfiit noqqaasoqartillugu peqataasussaqaqartillugulu tulluurtumik sivikinnerusunillu ilinniarnernik ingerlaqqiffiusunik neqeroortassapput.

Ilinniartitaanermut Siumup anguniagaraa sumiiffiit aallaavigalugit ilinniarnissamut neqerooruteqarsinnaaneq. Ilinniarnermi avatangiisit nukittuut piorsarneqartariaqarput, qaffasissumik pitsaasumillu tunngaveqartut. Tassani eqqarsaatigineqarpoq inuusuttut najukkaminut qanittumi ilinniarsinnaanis-

saminnut periarfissaat. Najugaq qimannagu ilinniarsinnaaneq pilersinneqassaaq Ilisimatusarfik nuna-
nilu allani ilinniartitaaneq suleqatigalugit, saniatugut sulitigaluni ilinniarsinnaaneq ammaanniarlugu.

Suliffeqarnermi suliniaqatigiiffiit suleqatigalugit ilinniarsimasunik pisariaqartitsineq naammassiniar-
lugu ilinniartitaaneq annertusartuarneqartariaqarpoq, inuussutissarsiutitigut sulisutigullu pissutsit aal-
laavigalugit.

Nunanik allanik ilisimasaqarnerunissaq anguniarlugu ilinniartut nunani allani suliffinni sungiusariar-
tarsinnaanerit nittarsaanneqarnerusariaqarpoq, taamaattumik Siumut isumaqarpoq tuluit oqaasiinik
ilinnialertarneq meeqqat atuarfianni takornartat oqaasiini pingaarnertut inissisimassasut.

Ilinniakkat ataasiakkaat pitsaasumik imaqaarnissaat qulakkeerniarlugu ilinniartitaaneq eqaatsuusaria-
qarpoq. Ilinniartitaanerit inuussutissarsiornermut tunngassuteqartut sutigut tamatigut qaffassarneqar-
tariaqarput nunatsinnilu pisariaqartinneqartunut naleqqussarneqartariaqarlutik, Danmarkimi periutsit
malillugit aqqissuussisarneq qimanneqartariaqarpoq.

Ilinniartitaanermut, ilinniartitseqqiisarnermut pikkorissaasarnernullu aningaasaliissutaasartut nuna-
tsinni nunaqavissunut tunngatinneqartariaqarput, pissusissamisuunngilarmi inuit sivikittuinnarmik
nunatsinniittartut nunaqavissutuulli periarfissagissaartiginissaat.

Issittup imartaani umiartornermut ilinniarfik nunatsinni pilersinniarlugu suliniutit Siumup aallartinni-
arpai. Issittup imartaani angalanermut piumasaqaatit allaapput, taamaattumik nunatsinnut iluaqutaa-
sussamik ilinniartitaanikkut aqqissuussinissaq Siumup siunertaraa. Issittumi angallassisarsinnaanis-
samut allagartartaarsinnaanissaq anguniarlugu immikkut ilinniartitsisoqartassaaq. Umiarsuarsuit nu-
narput eqqaqqullugu ingerlaartartut piumaffigineqartalissapput issittumi angallassisinnaanermut alla-
gartalinnik aqumioqaqqullugit. Issittumi umiarsuarnik angallassisinnaanermut allagartaqarnissap piu-
masaqaataalernissaata nunarsuarmi akuerineqarnissaa anguniarneqassaaq.

Ullumikkut nunatsinni imarsiornermik ilinniarfeqarneq allanut ilinniarfimmik naleqqiullugu sutigut
tamatigut katataasimavoq. Taamaattumik Siumup sulissutiginiarpaa imarsiornermik siunertaqartumik
ilinniartitaasarnermik tamarmik pitsaassutsikkut pisariaqartinneqartunullu naapertuuttumik aqqissuu-
teqqillugit qaffassarneqartariaqarput, minnerunngitsumillu tamakkua ilinniaqartat periarfissat
inuusuttunut kajuminnarnerusunnngortinneqartariaqarlutik. Umiarsuarni naalakkatut aquttutullu ilin-
niarsimasut kalaallit, Kalaallit Nunaata imartaani aalisarnermik ingerlatsinermi tamakkiisumik ator-
neqarluartariaqarmata aalisarnikkut nunatta killeqarfiinik nakkutilliisutut ilinniartitseqqiinnikkut
atorfinitinneqartalernissaat Siumup anguniassavaa.

Inuk tatigalugu – siunissaq upperalugu.

ILISIMATUSARNEQ

Siunissami inuiaqatigiit atugarissaartut ilinniarluarsimasunik nutaaliullaqqittunillu innuttallit pilers-
sinneqarnissaat qulakkiissagutsigu ilisimasat nutaat annertunerusullu pisariaqarput. Taamaattumik
Siumut ilisimatusarluni ilinniartitaanerit eqqarsaatigalugit annertunerusumik iliuuseqarniarpoq.

Nunatta pisariaqartitai sulisoqarnermilu pisariaqartitat aallaavigalugit siunissami ilisimatusarneq
ineriartortinneqartariaqartoq Siumut isumaqarpoq.

Ilisimatusarnerup inuussutissarsiornermi nukittunerulersitsissaaq, aningaasatigut kulturikkullu ajornartorsiutinik aaqqiiniarnermi aqutissiuissagami inuiaqatigiinnilu inerisaanermik annertunermik pilersitsissalluni.

Ilisimatusarfinni allanilu ilisimatusarnermik suliaqarfiusuni amerlanerusunik atorfinitsitsisoqartariaqarpoq, ilisimatusarneq orniginartuusariaqarmat pitsaasunillu atugassaqaqfiulluni.

Nunatsinni ilisimatusarnermi paasisat inernerillu katersorneqartariaqarput.

INUIATTUT ILEQQUT / PIORSARSIMASSUSEQ / KULTURI

Nunarput ingerlanneqassaaq Kalaallisut oqaatsivut pisortatigoortumik oqaasiusut atorlugit.

Nunarput namminersorluni kulturikkut pitsaasunik atugassaqaqtitaasoq Siumup anguniagaraa, tamannalu ilaatigut “Kulturip ulluanik” pilersitsinikkut annertusarneqassaaq.

Inuiaqatigiit atugarissaartut ilisarnaatigilluinnartarpaat kulturikkut sunngiffimmilu uummaarissumik peqataalluartut. Inuiaqatigiit tamatta suliaassaraarput nunaqqatitta kulturikkut sunngiffimmilu peqataanissaannut pitsaanerusunik tunngavissiorinissaq kiisalu nunaqqatigiittut qaammarsaqatigiinnissaq.

Piorsarsimassutsikkut ineriartortitsineq tassaassaaq inuiaqatigiinnit aallavilik, inuiaqatigiit kissaataat aallavigalugit. Siumumi isumaqarpugut piorsarsimassutsimut pisortaniit aningaasaliissutaasartut Naalakkersuinikkut siunertarineqartunut naapertuuttuussassasut.

Nunatsinni kalaallit oqaatsitta siunissami ajunngitsumik atugaanissaat Kalaallisullu atuakkiortarnerup ineriartortittuarnissaa siunertaralugu Kalaallit Nunatsinni atuakkiortunngorniarfimmik pilersitsisoqarnissaa Siumup sulissutigissavaa. Nunatsinni naqiteriveqaqqilernissaa Siumup anguniassavaa. Siumup aamma sulissutigissavaa kalaallit atuakkiortuisa atuakkiar erianartut ullumikkullu naqiterneqarunnaarsimanertik aallaavigalugu pissarsiariuminaallisimasut naqitertinneqaqqinnissaat.

Siumup anguniarpaa nunatsinni suliffeqarfiit pisortat ingerlataat tamarmik oqaatsit pisortatigoortut – Oqaatsivut – atorlugit ingerlatsiviussasut. Siumup anguniarpaa pisortatigoortumik oqaatsit tamakkii-sumik atuutsinneqalissasut kingusinnerpaamik ukioq 2025 nallertinnagu, pisortat suliffeqarfiini sulusut oqaatsitsinnik atuinnigisut pisortatigoortumik oqaatsitsinnik ilinniarsinnaanissaminnut pinngitso-oratik periarfissinneqassapput.

Tusagassiuinermut tunngatillugu siamasissumik aallakaatitassiortarnerup nukittorsarnissaa pingaaruteqarpoq. Tusagassiornermi pitsaassuseq qaffasinnerpaaq anguniarlugu TV-qarfinni radioqarfinnilu tamani tusagassiuusut teknikerillu ilinniarsimasut atorneqarnissaat anguniarneqassaaq.

Piorsarsimassutsikkut inuusaatsikkullu kalaallit oqaluttuarisaaneranni eriagisassat pingaaruteqartut najukkani ataasiakkaani katersugaasivinni, Nunatta Katersugaasiviani Allagaateqarfianilu, atuagaa-teqarfiillu allat aqutigalugit tammatsaalineqassapput. Nunatsinni eriagisassanik misissuisinnaaneq periarfissagissaarnerussaaq. Nunatsinni eriagisassat ajornannginnerusumik periarfissaqarluni ilinni-artunit atuartunillu misissorneqarsinnaalissapput.

Eqqumiitsuliortut, sanaaluttartut, atuakkiortut nipilersortartullu suliaminnut atatillugu pikkorissartineqartassapput, suliaminnillu ingerlatsiffissaannik ineriartortitsisoqassalluni. Namminersorlutik Oqartussat Katuamut tapeeqataasarnerat aqutigalugu annertunerusumik periarfissiisoqassaaq sine-

rissamut Katuap aqqissugaanik siammaterisarnissaq. Nunani avannarlermiut naggueqativullu anner-tunerusumik kulturikkut suleqatiginerussavagut.

Eqqumiitsuliorneq, isiginnaartitsineq, nipilersorneq, erinarsorneq timersornerlu meeqperivitsialam-mi, atuarficialammi ilinniarfinnilu allani pingaartillugit ilinniartitsisutigineqartassapput.

TIMERSORNEQ

Inuiaqatigiit timikkut anersaakkullu peqqissut pilersinneqassapput, ilaatigut timersornikkut periarfis-sat annertusarneqarnerisigut.

Nunaqarfinni timersornikkut kulturikkullu ineriartortitsinerup nukittorsaaviguarnissaa ilutigalugu ti-mersortarfeeqqanik/katersuuffigisinnaasanik nunarfinnut naleqquttunik sanaartornerup ingerlaqqin-nissaa Siumup pingaartippaa. Nunaqarfinni sunngiffimmi sammisassaqtitsivinnik, ukioq tamaat atorneqarsinnaasanik pilersitsisarnissaq Siumup anguniagaraa.

Timersornermut Højskolimik nunatsinni pilersitsioqarnissaa suliniutaavoq, pislarsitsisoqareeraluar-palluunniilli nunani allani timersornerup tungaatigut ilinniarfiit suleqatigalugillu atorluarneqartuar-nissaat periarfissaajuaannartariaqarpoq.

Qimusserneq kulturitoqqamik tammatsaaliuineruvoq, taamaattumik Siumup pigaartippaa qimusser-tartut kattuffiat suleqatigalugu qimussertarnerup tammatsaaliorneqarnerata sulissutigineqartuarnis-saa.

Meeqqanik inuusuttunillu sungiusaasut aqutsisullu pitsaanerusunik atugassaqaarnissaat Siumup aq-qutissiuutissavaa. Meeqqat inuusuttullu sunngiffimmini peqqinnartunik sammisaqarsinnaassapput timersorneruppat, kulturikkut sulineruppat, inuusuttunulluunniit sammisaqartitsineruppat, soorlu nipilersornerit assigisaallu. Sunngiffimmi ilinniartitsinerit nukittorsarneqartariaqarput.

Nunatta erfalasua atorlugu OL-mi nunarsuarmioqatillu unammiaarnerini allani peqataasoqarsinnaa-lernissaa Siumup anguniarpaa.

ILAGEEQARNEQ

Siumup anguniarpaa kalaaleq timikkut tarnikkullu toqqissisimasoq suleqataasorlu. Ilukkut nukittuu-juneq inuunermilu ingerlalluarneq Siumup anersaaraa.

Nunatsinni pisortatigoortumik oqaluffeqarnermi Ilagiit Kalaallit Lutherikkuusut tunngaviupput.

Upperisarsiorneq inunnut ataasiakkaanut misigissutsinullu tunngalluinnartuuvoq, taamaattumik nu-natsinni upperisarsiornermi sammiviit assigiinngitsut ingerlanneqarsinnaasariaqarput.

Siumup ataqqivaa ilagiit lutherikkuusut ilagiit danskit (folkekirken) ingerlanermini tunngavii assiga-lugit ingerlanera. Siumut isumaqarpoq nunatsinni ilagiit nammineq siulersuissasut ilagiinni qullersa-qarfik sinniisullu peqatigalugit. Nunatsinni Ilagiinni aqqissugaanikkut naleqqussaannissaq Siumup suleqataaffigerusuppa, ilagiit qullersaallu peqatigalugit.

Ilagiinni sulisooreersut sulisussallu pikkorissartinneqartarnerat iliniartinneqartarnerallu aqqissuullu-agaasumik aaliangersimasumillu ingerlanneqartalissaaq. Ajoqinngorniartarneq aqqissuuteqqinne-qassaaq ukiut tamaasa ajoqinngorniartunik aallartittoqartalernissaa siunertaralugu.

Ilagiinnik sullissiviit, oqaluffiit, palasit illui il.il. ullutsinnut naleqquttumik nutarterneqassapput ingerlaavartumillu aserfallatsaalineqartarnissaat isumannaarneqassalluni. Palasit illuisa ingerlanneqar-nerannut akisussaaffik A/S Inissiaatileqatigiiffik Ini-p tigussavaa.

NALIGIISSITAANEQ

Inuit piginnaaneri aallaavigalugit piginneqatigiiffinni/selskabeni siulersuisuliisarneq isumagineqassaaq, tamatumani inuiaqatigiinnik ilisimasaqarneq, naleqartitanik oqaatitsinnillu piginnaasaqarlunilu ilisimasaqarneq salliuillugit nalilersuineri tunngavigineqartassapput.

Angutit qimarngueqalersinnaanerit oqaloqatiginniffigisinnaasaannillu pilersitsinissaq periarfissarsiuunneqassaaq.

Ilaqutariinni naligiinneq pinngortarpoq, taamaammat ilaqutariinni ajornartorsiutit annertusinnginnerini qaangernissaannut inuiaqatigiit iliuseqartassaagut.

PISORTANI ALLAFFISSORNEQ

Nunatsinni pisortani allaffissornikkut aammalu nutserinertigut aningaasartuuteqartarneq annertoq suli mannamat appariartunngitsoq annikillisinneqarnissaa suliniutigineqassaaq. Tamatumani Namminersortutik Oqartussani naalackersuisoqarfinni assigiinngitsuni pisortanik atorfinittisinerni inuiaqatigiinnik ilisimasaqarneq, naleqartitanik oqaatitsinnillu piginnaasaqarlunilu ilisimasaqarneq salliuillugit nalilersuineri tunngavigineqartassapput.

KOMMUNERUJUSSUIT

Kommunit namminersortuunerat Siumup aallartinnerminiilli ataqqisaraa tamaaginnarnissaalu sulisutigiuaassallugu. Siumup anguniarpaa kommunit aningaasaqarnikkut suliasatigullu namminersortuunerisa ineriartortinnissaat, kommuninik aaqissuusseqqinnermi pilersaarusiaasimasut isumaqatigiissutillu nutaat naapertorlugit.

Kommuuninut politikkimut tunngaviusumik Siumup siunertatut angunigarai:

- Nunatsinni najunga qarfiit nalingiimmik ingerlanneqassapput.
- Nunatsinni sumiluunniit najuga qaraluarutta pitsaasunik atugaqassaagut.
- Najunga qarfiit tamarmik ineriartortitsinissamat ingerlatseqataasinnaanerat Naalackersuinikkut qulakkeerneqassaaq.
- Nunatsinni kajuminnartuusariaqarpoq sumiiffiit tamarmik ineriartortissallugit, najuga qarfigisallugit aningaasatigullu piorsassallugit. Illoqarfik pingarneq, illoqarfiit allat immikkoortortallu tamarmik ilisarnaateqarput, nukittuffeqarlutik ineriartornermullu periarfissaqarlutik.
- Kommunerujussuarni kiffartuussineq, suliffissaqarneq aningaasatigullu atuagassarititaasut naligiinnerunissaat anguniarlugu ineriartortitsineq ingerlanneqassaaq.
- Kommunerujussuit ineriartornissaannut suliniuteqarnermi kommunerujussuup aningaasatigut, isumaginninnikkut avatangiisitigullu nammineq napatissinnaanissaa anguniarneqartassaaq.
- Kommunerujussuit nukittuffii ineriartornissamullu periarfissai aallaavigalugit ineriartortitsineq ingerlanneqartassaaq.
- Kommunerujussuarni ineriartortitsinermut suliniutit kommunerujussuarni najugarisanilu piginnaasat nukittuffiillu aallaavigalugit ingerlanneqartassapput.

- Kommunerujussuarnik ineriartortitsineq siuarsarneqartassaaq Namminersorlutik Oqartussat, kommunerujussuit, suliffeqarfiit, suliniaqatigiiffiit allallu ataqatigiissaarinerisigut.
- Ineriartornermut arlalippassuartigut Kommunerujussuit akisussaapput, taamaattumik kommunerujussuit suliassat akisussaaffiillu annertuut isumaqatigiissutit tunngavigalugit ingerlateqqissavaat.
- Kommunerujussuit pisussaaffigaat nunaqarfinni aqutsisut annertunerpaamik nunaqarfimminut tunngasunut akisussaaffilissallugit.
- Nunaqarfiit pillugit Nuummi 2017 ataatsimeersuarnermi anguniakkat ingerlariaqqinnissamut innersuunneqarput.

Kommunerujussuarnik naleqqussaaqqissinnaaneq Siumup ammaffigaa, taamaaliornissaq kommunerujussuarmi innuttaasut amerlanerussuteqartut piumasarippassuk aammalu tamanna kommunalbestyrelsit isumaqatigiillutik piumasarippassuk.

AVATANGIISIT PINNGORTITARLU

Nunatsinni pinngortitap mingueqisup illersorneqarnissaa imaannaanngitsuvoq nunatsinnimi pinngortitaq isorartoqaaq tikikkuminaassinnaasarlunilu. Siumup sulissutiguarpaanunatta avatangiisittalu mingutsitsinernut suusunulluunniit illersorneqarnissaa, minnerunngitsumik pisuussutitta parrilluarnissaat piujuaannarnissaallu siunertaralugu.

Silaannaap allanngoriartornerata issittumut sunniutai malinnaaffigeqqissaarneqassapput iliuusissallu nunat allat suleqatigalugit suliarineqassallutik.

Issittumi inuit peqqissuunissamut ulorianartorsiortitaannginnissaat illersorneqassaaq. Siumut suleqataassaaq, suliniaqatigiiffiit attuumassutillit suleqataarusussuseqartullu suleqatigalugit. Nunarsuarmi nunarsuullu immikkoortuini assigiinngitsuni avatangiisitigut ajornartorsiutaasut annertoorsuit issittumi uumassusilinnut sunniuteqapilussinnaasut pakkersimaarniarumallugit.

Naalackersuinikkut tunngavissaq pitsaanerpaaq tassaavoq, ilisimasaqassuseq paasinnissinnaanerlu, avatangiisitigut pissutsit pitsaasumik sunniuteqartumik ilorraap tungaanut oqimaaqatigiissumullu allanngortinneqassappata. Taamaattumik paasisitsiniaaneq sukumiisumillu sullissineq salliutinneqartariaqarput pisortat, suleqatigiiffiit, pinngortitamik ilisimatuut ilisimatuullu allat suleqatigiinnerisigut.

Nunatsinni avatangiisit illersorniarlugit suliami Namminersorlutik Oqartussat kommunillu inatsisit peqqussutillu aqutigalugit malittarisassiornermikkut ingerlatsissapput. Najugaqarfiit avataanni pinngortitap atorneqarnera pillugu Namminersorlutik Oqartussat kommunillu akornanni akisussaaffiit pisussaaffiillu agguataarneri nutaamik aqqissuunneqaaqqissapput.

Avatangiisit annertuumik mingutsinneqarsinnaanerata pillugu upalungaarsimaneq annertusarneqassaaq. Upalungaarsimanerme sulisorineqartussat atorutussallu pisariaqartinneqartut pigineqarnissaat qulakkeerneqassaaq.

Eqqagassanut politikimi aamma anguniarneqassaaq angerlarsimaffinni eqqakkat immikkoortinneqartalernissaat, siunissami ikumasinnaasunut ikumasinnaanngitsunullu immikkut eqqarneqartalernissaat siunertaralugu.

Avatangiisinut oqartussaanerup tamakkiisumik nunatsinniit oqartussaaffigineqalernissaa sulissutigineqassaaq. Kalaallit Nunaanni Avatangiisinik Misissuisoqarfik Danmarkimi allaffeqartinneqartoq nunatsinnut nuunneqassaaq.

Avatangiisinut pinngortamullu tunngatillugu Siumup makku ilanngullugit sulissutiginiarpai:

- Avatangiisimik pinngortitamillu innarlitsaaliuineq siunertaralugu innuttaasut akuutinneqarnissaat qulakkeerneqassaaq.
- Pinngortitap avatangiisillu saligaatsuunissaa qulakkeerniarlugu iliuitsit ersarissut ingerlanneqassapput.
- Silaannaap allanngoriartornera pillugu nunatsinni ilisimatusarnerit ingerlanneqartut innuttaasunit akuuffigineqartassapput paasititsissutigineqartassallutillu.
- Nunatta avatangiisitalu saligaatsuutitsinnissaat siunertaralugu meeqqat atuarfiini aallartittumik perorsaasoqartassaaq aammalu qaammarsaasoqartassalluni.
- Aalisarnermi atortut pinngortitami annaaneqarsimasut qimaannarneqarsimasullu eqqarsaatigalugit aalisartut qanimut suleqatigalugit akuttunngitsumik saliisoqartassaaq.
- Inuk imaluunniit suliffeqarfik mingutsitsisimasoq akisussaatinneqartassaaq.
- Eqqagassalerisarneq saligaatsinerlu pillugit suliniut 'Qujanaq!' sinerissami inoqarfinnut tamanut siaruaannissaa isumagineqassaaq.

NAMMINERSORLUTIK OQARTUSSAT SULIFFEQARFIUTAAT

Namminersorlutik Oqartussat suliffeqarfiutaat Nuummiittut sineriammut nuunneqarsinnaanissaat misissorneqassaaq.

Nunaqavissut suliffeqarfinnik pisortat pigisaannik tiguserusuttut ikiorneqarnerusariaqarput soorlu siunnersuisoqarnikkut.

Namminersorlutik Oqartussat suliffeqarfiutaat Danmarkimiittut nunatsinnut nuunneqarnissaat siunertaralugu suliniarnissaaq piaartumik ingerlateqqinneqassaaq.

Namminersorlutik Oqartussat suliffeqarfiutaanni assigiinngitsuni pisortanik atorfinititsinerni inuiaqatigiinnik ilisimasaqarneq, naleqartitanik oqaatitsinnillu piginnaasaqarlunilu ilisimasaqarneq salliutillugit nalilersuinermi tunngavigineqartassapput.

NAMMINERSORTUNNGORSAANEQ

Inuiaqatigiit *ingerlanneqarneranni* innuttaasut toqqaannarnerusumik peqataallutillu akisussaaqataannissaat siunertaralugu suliffeqarfissuit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut ilaat namminersortunut ingerlatassanngortinneqarsinnaanerit Siumup peqataaffigisinnaavaa, taamaaliorneq inuiaqatigiit kiffartuunneqarnerannut aningaasaqarniarnerannullu isumannaatsumik ingerlatsiviusinnaagangat. Kisianni Namminersorlutik Oqartussat suliffeqarfiutaannik namminersortunngorsaaneq sukka-vallaartumik ingerlanneqassanngilaq.

Suliffeqarfissuit ilaat nunarput tamakkerlugu sullissiviusut namminersortunngorsarniaannarlugit namminersortunngorsarneqassanngillat, tamatumani inuiaqatigiinni isumagineqartut suliarineqartullu tamatigut isumannaatsuunissaat siunertaajuartariaqarmat.

Namminersorlutik Oqartussat suliffeqarfiutaannik namminersortunut tunisiniarnermi makkua mianerineqartarnissat qulakkeerneqartassaaq:

- Suliffeqarfissuup pisussaaffii eqqarsaatigalugit innuttaasunut kiffartuussinerup ajorseriannginnissaa.
- Namminersortunngorsaanermi sapinngisamik qulakkeerneqartassaaq innuttaasut piginneqataasarnissaat akisussaaqataasarnissaallu, niuernikkut periutsit nalinginnaasut aallaavigalugit.
- Namminersortunngorsaanermi innuttaasut aningaasarsiornikkut inuussutissarsiornikkullu isumalluutaasa akornusinnginnissaat qulakkeerneqartassaaq.
- Namminersortunngorsaanermut atatillugu qulakkeerneqartassapput nunaqavissut suliffisqartinnissaat aammalu inuiaat kalaallit kulturiannik mianerinninnissaq.
- Namminersortunngorsaanermi nunatta aningaasarsiornikkut unammillersinnaassusia mianeralugu nunanik allanik niueqateqartoqartassaaq.

Siumup anguniarpaa Kalaallit Nunaat namminersorluni inuussutissarsiuteqarnissamut piumassusilinnut periarfissiisoq inuiaqatigiit ataatsimut siunertarisaat soqutigisaallu aallaavigalugit.

EQQARTUUSSIVEQARNEQ

Siumup pingaartilluinnarpaa siunissaq eqqarsaatigalugu eqqartuussiveqarnerup nunatsinniit oqartussaaffigineqalernissaa, tamannali aatsaat pisariaqarpoq suliffeqarfiit eqqartuussiveqarnermut attuumassuteqartut tamarmik isumannaatsumik naalagaaffimmiit piorsaaffigineqareernerisigut. Siumup pingaartippaa eqqartuussiveqarneq pinerluttaalisitsisarnermullu tunngasut nunatsinniit tiguneqassasut nunatta aningaasarsiornikkut nammineerluni ingerlasinnaalerpat.

Eqqartuussiveqarnermut ataatsimiititaliarsuup inassutai naapertorlugit Inatsisartut, Naalakkersuisut Folkitingimullu ilaasortat aqqutigalugit Siumut sulissaaq.

Tassunga tunngatillugu Siumup makku ilanngullugit sulissutiginiarpai:

- Nunatsinni eqqartuussiveqarneq nunatsinni pissutsinut naleqqussarneqassaaq.
- Inatsisilerituutut ilinniarsimasunik eqqartuussisoqartarnissaq pisariaqarpoq.
- Illersuisut ilinniartinneqarlutillu pikkorissartinneqartassapput.
- Pinerluffigineqarsimasunut pinerlussimasunullu katsorsaasarnissaq pitsaanerusoq anguniarneqassaaq.

Pineqaatissiisarneq pinerluttunillu isumaginninneq

Pinerluttunik pineqaatissiisarnerup pinerluutaasunut naapertuunnerusumik pillaasarnissaq anguniarneqarpoq. Nalilersuutinut ilanngullugit eqqarsaatigineqarput piffinni pissutsit pinerluffigineqartullu atugarisaat.

Pinerlunnikkut eqqorneqartut isumagineqarnerisa sullinneqarnerisalu pitsaanerunissaat anguniarneqarpoq, tamatumani eqqarsaatigineqarput pinerluffigineqartut piaarnerpaamik ikiorneqartarnissaat saaffigisinnaasaasalu siammartertuarnissaat.

Nunatsinni inuit eqqartuussiveqarnikkut kiffartuunneqarnerat eqaatsumik ataqatigiissumillu suleqatigiiffiusumik piorsaqqittariaqarpoq.

Siuliani taaneqartut aallavigalugit pisariaqarpoq pinerlussimasut isumannaatsumik inissinneqartarnissaat, pinerluffigineqarsimasut pinerluttorlu tamaasa eqqarsaatigalugit.

Nunaqarfiit isertitsiveqalernissaat pisariaqavissoq anguniarlugu Naalagaaffik aningaasaliissuteqartariaqarpoq nunaqarfinni pissutsit naammaginangeqisut aaqqiivffiginiarlugit, tamatumanilu Namminersorlutik Oqartussat kommunillu suleqataanissaat pisariaqarluinnarpoq.

Politeeqarneq

Siumup anguniarpaa politeeqarnerup pinerluttunillu isumaginninnerup nunatsinniit tiguneqarnissaat.

Kalaallit politiingorniartartut amerlisartariaqarput politiit suliffimminni pitsaanerusunik atugassa-qartilernerisigut, politiitullu atorfiup soqutiginarsartuarneratigut.

Siumup sulissutigissavaa nunatsinni politiit suliainnut akisussaaffimminnullu naleqqunnerusunik Danmarkimi suleqatimi akissaataasa assinginik akissaateqartinneqalissasut soraarnerusutisiaqalersinneqassasullu.

Politeeqarneq nunatsinniit tiguneqarpat avatangiisimik piniakkanillu nakkutilliineq ilanngullugu politiit isumagineqalissaaq, politiillu piniarnermi avatangiisinillu nakkutilliisussanik ilinniartitsisalisapput.

Siumut isumaqarpoq, naak politiingorniartarnerup aaqqissugaanera naalagaaffimmit oqartussaaffigineqaraluartoq, ilinniartitaanerup iluani oqaatitsinnik piginnaasaqarneq naleqarnerusutut isigalugu inissinneqassasoq, piukkunnarsinnaasut qallunaatut piginnaasakinnerinnaq aallaavigalugu mattunneqartariaqanngimmata.

Taamatuttaaq Siumut isumaqarpoq ernumanartutut isigineqartariaqartoq ukiuni kingullerni amerlasuuni malunnaatilimmik kalaallit ukiorparujussuarni politiitut misilittagallit allanik periarfissarsior-talermata, suliffeqarfiummi iluani kalaaliuneq qaffakkiartornissamut aporfussanngimmat. Tamanna danskit naalagaaffiannut saaffiginnissutigineqassaaq.

NUNANUT ALLANUT TUNNGASUT

Nunarput ukiuni aggersuni annertuunik ilungersuutissaqarpoq. Nunarsuarmioqatigiit sukkaqisumik imminnut akuliukkiartuinnarnerisa tikikkiartuinnarpaatigut nunarsuarmilu aningaasaqarneq niuernikut sukkasuumik allanngoriartorpoq.

Nunarput ilungersuutissanut tamakkununnga piareersartariaqarpoq taamaattumumillu nunarsuarmioqatigiit aningaasaqarnikkut kattukkiartuinnarnerannut peqataalernissani eqaallisartariaqarlugu.

Nunarsuatsinni eqqissineq, atugarissaarneq pisuussuteqarnerlu aqutissiuunneqartuarput nunarsuarmioqatigiit imminnut pisussaaffeqatigiillutik suleqatigiikkiartornerisigut.

Siumup naggueqatitta suleqatiginerat attatiinnarlugulu nukittorsarniarppaa ilaatigut ICC aaqqissugaaluartoq nunarsuatsinnilu nukittuumik inissisimasoq aqutigalugu.

Siumup ICC-p anguniagai makkua pingaarnerit illersugarai:

- Nunani issittumiittuni Inuit suleqatigiinnerat nukittorsassallugu.
- Nunani issittumiittuni avatangiisit illersussallugit.
- Nunarsuarmioqatigiit katersuuffiini Inuit pisinnaatitaaffii soqutigisaallu saqqummiuttassallugit.

- Nunani issittumiittuni naalackersuinikkut inuillu atugarisaasigut politikkimi tamakkiisumik peqataassalluni.

Siumup pingaartippaa nunat avannarliit suleqatiginerat ingerlateqqissallugu nutartissallugulu, ilaati-gut Nordisk Råd aqqutigalugu. Siumup kissaatigaa nunarput nunat avannarliit suleqatigiinneranni sunniuteqarnerulissasoq, avatangiisit illersugaanerata, pisuussutit uumassusillit nungusaataannigitsu-mik atugaanerata kiisalu avannaarsuata imartaani oqartussaaqataanerulernissaq eqqarsaatigalugit. Taa-maattumik Siumup kissaatigaa nunatta Nordisk Rådimi sinniisuutitaqalernissaa.

Siumup Issittumi Siunnersuisoqatigiinni suleqatigiinneq pingaartippaa. Siumut isumaqarpoq Issittu-mi Siunnersuisoqatigiinni suleqatigiinnermi, avatangiisit pillugit tunngaviusumik oqallisigisat sania-tigut, nunani issittumiittuni najugallit ajornartorsiutit naapittagaat aamma oqaluuserinissaat.

Siumup misissoqquaa nunatta Europarådimi sinniisoqalersinnaanera. Siumut isumaqarpoq taamaali-ornissaq pingaaruteqartoq, tassami Europarådimi nunani ataasiakkaani Europalu ataatsimut isigalugu inuit pisinnaatitaaffiit tunngasut suliarineqartarmata.

Siumup IWC-mi NAMMCO-milu suleqatigiinnerit pingaartippai. Siumut pingaartippaa malunnarsi-sissallugu uagut kalaallit naggueqatittalu pingaaruteqartumik inissisimanerput.

Nunani issittuniittuusugut immikkut ilisarnaatitta ilagaat uumasut nunamiittut imaniittullu pin-ngitsoorumanniginneri, tassami inuussutigigatsigit. Taamaattumik pingaaruteqarluinnarpoq pisuussu-titta inuunitsinni tunngavigisatta siunnessami aamma tamanut iluaqutaasumik nungusaataannigitsu-mik aqunneqarnissaat. Taamaattumik pisariaqarpoq nunarsuarmioqatitsinnut oqariartuutigiussallugu pi-suussutitta inuppassuarnut anersaakkut, inooriaatsikkut, kulturikkut, misilittakkatigut, ilisimasatigut aningaasaqarnikkullu tunngaviunerat.

Siumup kissaatigaa nunatta nunanut allanut niuernermi politikkikkut soqutigisai periarfissaalu nukit-torsarneqassasut nunanut ataasiakkaanut nunanullu arlalikkaanut suliniuteqarneq aqqissuulluagaq aqqutigalugu.

Siumup kissaatigaa nunatta nunarsuaq tamakkerlugu niuernerneq pillugu suleqatigiiffissuarmi WTO-mi peqataalluarnissaa. Aamma Siumup kissaatigaa nunatta nunanut allanut niuernikkut soqutigisai isu-magineqassasut WTO-mi nunanut assigiinnigisut pisussaaffiliisumik, iluaqutissallu erseqqarissut pis-sarsariumallugit WTO-mi suleqatigeeriaatsinut ilanngunnikkut tamanna pissaaq.

Siumup kissaatigaa sulissutigalugulu WTO-p ataani nunat issittumiittut niuernikkut suleqatigiiffeqa-lernissaat, taamaalilluni nunarput aamma Canadami Alaskamilu inuiaqativut imarmiunik tunisassia-nik USA-mut tunisinissamut ammaassiffiqeqarsinnaaqqullugit.

Siumup kissaatigaa nunatta EU-mik suleqateqarnerata annertusarneqarnissaa, nunatta EU-mut ilaa-sortannangornissaa siunertarinngikkaluarlugu. Siumup kissaatigaattaaq EU-p nunattalu naligiissumik suleqatigiilernissaat. Pissarsiffiunerusumik peqatigiilluarnerusumillu suleqatigiinnissaq siunertara-lugu Naalackersuisut EU-mik oqaloqarnerigut EU-mut nutaamik isumaqatigiissuteqarnissaq Siu-mup inassutigaa naammasseqqullugu.

Siumup pingaartippaa Naalagaaffiit Peqatigiinni (FN) nunap inui pillugit Aalajangersimasumik Oqallittarfinni (Permanent Forum) suleqataaneq. Taanna oqallittarfik Aningaasaqarniarneq Inut-tullu atugarisat pillugit Siunnersuisoqatigiinnut (ECOSOC) siunnersuisartutut inissisimavoq. Tassani pisinnaatitaaffiuvoq siunnersuisoqatigiit pisinnaatitaaffiisa iluanni oqallisigissallugit nunap inuiinut tunngasut, tassa aningaasaqarnermut inuiaqatigiillu ineriartornerannut tunngasut, kulturimut tunnga-sut, avatangiisinut tunngasut, ilinniartitaanermut tunngasut, peqqinnissamut tunngasut aamma inuit

pisinnaatitaaffiit tunngasut. Siumup kissaatigaa nunatta tassani oqallittarfimmi suleqataallu-
arnissaa, Naalagaaffiit Peqatigiinni ilaasortaasut akornanni ataqatigiissaarisuusartussatut.

Siumup kissaatigaa Nunarput Avannaarsuani pingaaruteqartumik inissisimalluarnini patsisigalugu
nunarsuarmioqatigiit ineriartoqatigiinneranni sunniuteqarnerulissasoq. Taamaattumik Siumup kis-
saatigaa Nunarput nammineq FN-imi sinniisoqalissasoq.

Siumup tapersorsorpaa NATO-mut ilaasortaaneq eqqissinissaq pillugu suleqatigiinneq. Nunatta
NATO-mi ilaasortaanermigut peqataaffigissavaa Amerikap avannaata Europallu akornanni attave-
qaqatigiinnermut ikaartarfiusinnaaneq. Ilanngullugulu Siumup kissaatigaa Danmarkip NATO-mi
ataatsimiittarnerani Nunarput peqataasassasoq Nunarput nammineerluni NATO –mut isumaqatigin-
ninniartalissasoq.

Siumut isumaqarpoq Kalaallit Nunaata nunanit allanit tutsuiginartutut, isumannaatsutut suleqatigine-
qarluarsinnaasutullu isigineqarnera nukittorsartariaqartoq ineriartortinneqartariaqartorlu.

Nunanut allanut oqartussaaffik nunatsinniit aatsaat tamakkiisumik tiguneqarsinnaavoq nunarput naa-
lagaaffinngorpat. Aamma tamanna tunngavigalugu Siumup nunatta naalagaaffinngornissaa pingaar-
tillugu anguniarpaa.

Nunatta namminersulivinnissaata tungaanut Danmarkimi Naalakkersuisut suleqatigalugit oqartussaa-
qataanerup annertusiartuaartinneqarnissaa sulissutigineqartuassaaq. Nunatta Namminersorluni Oqar-
tussaana tunngavigalugu nunatsinni oqartussaasut nunatta namminerisaminik tunngaviumik
inatsiseqalernissaa ukiuni tulliuttuni suliarissavaat. Nunatta tunngaviumik inatsisitaassaani
ilanngullugu aalajangersarneqassaaq nunatta nunanut allanut tunngasutigut illersornissamullu
tunngasutigut aquneqarnerata Naalakkersuisunit akisussaaffigineqalernissaa.

Siumup anguniarpaa nunatta nunani sanilerisatsinni niuernikkullu annertuumik suleqatigisaani im-
mikkut aallartitaqarfeqalernissaa. Tamanna isumaqarpoq siunissami minnerpaamik nunani makkuna-
ni nunarput aallartitaqarfeqassasoq: Canada, Island, EU, USA, Danmark, Norge, Kina, Tuluit Nunaat
aamma Japan.

ILLERSORNISSAQ

Siumup ilisimaaraa nunatta nunarsuarmi inissisimanera naapertorlugu illersornissakkut pingaarute-
qarluinnarnera.

USA-mut 2004-mi illersornissaq pillugu isumaqatigiissutip naalagaaffinngornissatsinnut sulissuti-
ginninnitsinnut naapertuuttumik ineriartortittuarnissaa Siumup sulissutiginiarpaa.

Nunatta killeqarfiata iluani nakkuttilliisoqarnikkut ingerlatsinermi tamakkiisumik oqartussaalernis-
sarput tikitserlugu Siumumi sulissaagut.

Siumup anguniarpaa illersornissakkut sakkuttooqarnikkullu nunatta nammineq akisussaaffeqaler-
nissaa, Danmarkip naalagaaffia paaseqatigalugu.

Siumup kissaatigaa nunarput nunani issittumiittuni pingaaruteqartumik inissisimanini tunngaviga-
lugu nunarsuarmioqatigiit ineriartoqatigiinneranni sunniuteqarnerulernissaa, taamaattumik Siumup
kissaatigaa nunarput nammineq Naalagaaffinni Peqatigiinni sinniisoqalernissaa.

Siumup tapersorsorpaa NATO-mut ilaasortaaneq, eqqissinissaq pillugu suleqatigiiffiummat. Nunarput NATO-mi ilaasortaaneermigut Amerikap avannaata Europallu akornanni attaveqaqatigiinnermut aqputaasarsinnaavoq. Ilanngullugulu Siumup kissaatigaa NATO-mi ataatsimiittarnerni nunatsinni Naalakkersuisut peqataatinneqartarnissaat.

Siumup kissaatigaa Naalagaaffinni Peqatigiinni NATO-milu aalajangiisinnaassuseqartunik suleqatigiiffinnik pilersitsisoqassasoq, nunarsuarmi inatsisitigut eqqortumik ingerlatsisoqarnissaanik illersuisussanik, nunarsuarmilu naligiinnginnerup akiornissaanik suliaqartussanik.

Nunatta illersornissamut tunngasutigut atorneqarnerata nunatsinniit oqartussaaffigineqalernissaa nammineerneruleriartornerput ilutigalugu alliaartuartinneqassaaq. Nunatta naalagaaffittut Nato-mut ilaasortaannissaa Siumup aalajangiusimavaa. Amerikkarmiut nunatsinni sakkutooqarfeqarnerat pillugu nunatta toqqaannartumik USA-mut isumaqatigiissuteqartalernissaa Siumup anguniarpaa. Ukiuni kingullerni Pituffimmi kiffartuussinnermut isumaqatigiissummut tunngassuteqartut, kingullertigullu aamma Pituffimmi sakkutooqarfiup pilersorneqarneranut tunngassuteqartut eqqarsaatigalugit, Siumut nunatta suliaqarfinni pineqartuni pissarseqataaernerusalernissaata qulakkeerneqarnissaanut Naalakkersuisut USA-mut nutaamik paaseqatigiiffiusumik isumaqatigiissuteqartnissaat kissaatigaa.

Nunatta innuttaminit illersorneqartalersinnaanissaa aqqutissiuunneqarluarnerusariaqarpoq, nammineq erfalasutta ataani. Kalaallit inuusuttut inersimasullu nunatta illersornissaanik suliaqarusuttut sapinngitsullu atorluarneqarnerusariaqarput, aalisarnermik nakkutilliinermi Sirius Patrulje-llu suliaata assinganik suliaqalersillugit.

Taamaammat nakkutilliisussatut ilinniartitaasarnertit aqqissuulluugaasut pilersinnissaat Siumup sulissutiginiarpaa.

Siumup anguniarniarpaa nunatta aalisarnikkut killeqarfiinik nakkutilliinermi tamatigut umiarsuit minnerpaamik marluk ataatsikkut nakutilliisinneqartalernissaat, tassa nunatta kangiani aammalu nunatta kitaani. Tamatumalu piumasaaqatip Danmarkip naalakkersuisuinut piaartumik isumaqatigiissutigineqarnissaa kaammattuutigalugu.

Sisimiut 28.07.2017

Kim Kielsen
Siulittaasoq, Siumut

Mikael Petersen
Allattaaneq, Siumut